

ROZDZIAŁ III

3. Walory turystyczne

Bezpośrednio z pojęciem walorów turystycznych wiąże się termin atrakcyjność turystyczna. Przez atrakcyjność rozumie się „właściwości obszaru lub miejsc wynikające z zespołu cech przyrodniczych lub pozaprzyrodniczych, które wzbudzają zainteresowanie i przyciągają turystów”¹. J. Warszyńska określiła atrakcyjność turystyczną jako zespół, kompleks czynników wpływających na rozwój turystyki, w każdym obszarze turystycznym (miejscowości, szlaku); jest to suma (kompleks) walorów turystycznych i walorów recepcji (urządzeń turystycznych, dostępności komunikacyjnej). Walory turystyczne oraz recepcja są ze sobą wzajemnie powiązane i uwarunkowane; wywierają duży wpływ na rozwój, wielkość występowania ruchu turystycznego².

Walory turystyczne to zespół elementów środowiska naturalnego oraz elementy pozaprzyrodnicze (antropogeniczne), które wspólnie lub każde z osobna są przedmiotem zainteresowań turystów i decydują o atrakcyjności turystycznej³. Do walorów przyrodniczych (naturalnych) ukształtowanych bez ingerencji człowieka zalicza się: klimat, ukształtowanie terenu, bogactwa naturalne, florę i faunę, grupy skał, głazowiska i głazy narzutowe. Natomiast drugą grupę walorów naturalnych utworzonych przez człowieka stanowią: parki zabytkowe, muzea przyrodnicze oraz ogrody botaniczne, punkty widokowe, rezerваты, parki krajobrazowe, parki narodowe. Walorami turystycznymi środowiska antropogenicznego są elementy stworzone przez ludzi. J. Kruczała podzielił je na współczesne i historyczne⁴. Do walorów historycznych zaliczył miejsca związane z ważnymi wydarzeniami i wybitnymi ludźmi; dzieła architektury, urbanistyki, techniki; stanowiska archeologiczne i zbiory muzealne; miejsca kultu religijnego. Do walorów współczesnych zakwalifikował m.in. interesujące miejsca przemysłowe, obiekty współczesnej kultury (teatry, galerie, wystawy), ośrodki rozrywkowe, centra handlowe, budowle wodne, itd⁵.

Podstawą funkcjonowania sektora turystycznego jest z jednej strony potencjał przyrodniczy i kulturowy, a z drugiej infrastruktura, instytucje oraz usługi. Miasto Kościan posiada różnorodne walory turystyczno-kulturowe, które jednakże nie są odpowiednio

---

¹ W. Kurek „Turystyka”, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007, s. 24

² E. Mazur „Geografia Turystyczna”, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2002

³ W. Kurek op.cit. s. 24

⁴ J. Kruczała „Zagospodarowanie turystyczne” Akademia Ekonomiczna, Kraków 1986, s. 13

⁵ Gaworecki „Turystyka” Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2000, s 105

wykorzystane ze względu na ograniczone środki budżetowe, które mogą być przeznaczane na promocję gmin i regionu jako całości.

Kościan pełni rolę ośrodka regionalnego, wielofunkcyjnego, miejsko - gminnego o pełnym zakresie usług. Koncentruje funkcję mieszkaniową i przemysłową. Współtworzy system uzupełniający i organizujący życie społeczne, polityczne, kulturalne oraz gospodarcze swojego regionu. To położona w Wielkopolsce, atrakcyjna stolica powiatu Kościańskiego, z funkcją regionalną (siedziba instytucji administracji publicznej) o wysokim poziomie zaplecza usługowego i społecznego (filia uniwersytetu, szkoły ponadgimnazjalne, szpital powiatowy i wojewódzki szpital neuropsychiatryczny). Jest ładnym miastem o bogatej historii, które zawdzięcza swoją tożsamość kilku mocnym elementom, historycznie wpisanym w jego strukturę. Stare centrum miasta, drogi wjazdowe, zielone obrzeże Obry, teren szpitala neuropsychiatrycznego, linia kolejowa, zachowane charakterystyczne elementy architektury lokalnej tworzą razem główne elementy struktury przestrzennej.

Dziedzictwo kulturowe miasta Kościana wynikające z historii i tradycji miasta, a głównie z jego ukształtowania przestrzennego, reliktyw dawnej zabudowy, archeologicznych dóbr kultury, wywiera niezwykle istotny wpływ na dzisiejszy obraz miasta, krajobraz miejski. Wraz z ukształtowaniem terenu, a głównie kanałem Obry dziedzictwo kulturowe i walory przyrodnicze świadczą o tożsamości miasta. Pomimo dużego zagęszczenia ludności posiada ono na swoim obszarze dużo terenów zielonych. Bardzo atrakcyjne są przede wszystkim usytuowane wzdłuż kanałów Obry zadrzewione ścieżki, ciągi spacerowe, a także liczne parki, zieleńce oraz ogrody działkowe. Miasto posiada ciąg wzmożonej aktywności przyrodniczej, ciągnący się na terenie miasta wzdłuż Kanału Obrzańskiego, przez Wały Żegockiego, po Park Miejski i łączy się z krajowym korytarzem ekologicznym.

Przez miasto przepływa rzeka Obra, która na terenie miasta rozgałęzia się na dwie odnogi, opływając najstarszą część miasta z południa i północy, łącząc się w jedną całość za zabytkowymi murami obronnymi koło kościoła Pana Jezusa. Nad Obrą i lewą odnogą (Wały Żegockiego) przebiegają szlaki turystyczne piesze.

Biorąc pod uwagę walory środowiska geograficznego, itp. można uznać Kościan za wyjątkowo dobrze usytuowany z punktu widzenia gospodarczego, społeczno-kulturalnego, rekreacyjnego, turystycznego itp. Centralne położenie Kościana w stosunku do obszarów o znaczących walorach przyrodniczych czyni z tego miasta, poza innymi aktualnie pełnionymi funkcjami, ważny ośrodek, który w najbliższej przyszłości powinien spełniać funkcję koordynującą i bazową w stosunku do krajowego i regionalnego ruchu turystyczno-rekreacyjnego, krajoznawczego i wypoczynkowego.

3.1. Charakterystyka środowiska przyrodniczego

3.1.1. Budowa geologiczna i rzeźba terenu

Okolice Kościana dopiero w okresie kredowym, czyli około 100 mln lat temu wyłoniły się z Morza Tetydy. W okresie trzeciorzędu tereny te zajmowały płytkie jeziora, na których osadziły się iły, a także powstały duże złoża węgla brunatnego. Miąższość osadów trzeciorzędowych sięga do 200m. Na nich zalegają, będące efektem zlodowaceń, utwory czwartorzędowe (iły, piaski i gliny morenowe) o miąższości około 30m, decydujące o współczesnym urzeźbieniu okolic Kościana.

Krajobraz całej Wielkopolski, a więc także opisywanego terenu, jest dziełem lądolodu skandynawskiego. W epoce lodowcowej – plejstocenie lądolód skandynawski trzykrotnie wkraczał na Niż Polski, niszcząc istniejące wzniesienia. W powstałych zagłębieniach osadzał się natomiast materiał zdarty i przetransportowany przez lądolód z terenów Półwyspu Skandynawskiego, Finlandii i regionu Bałtyku. Okres zlodowacenia bałtyckiego, trzeci z kolei, zakończył się 15-10 tysięcy lat temu.

W krajobrazie przeważa obraz równinnych, dużych połaci pól i łąk nadobrzezańskich. Niewielki obszar zajmują tereny lekko sfałdowane. Oprócz moreny płaskiej występują także wysoczyzny morenowe pagórkowate i faliste oraz pagórki moreny czołowej. Niepowtarzalny akcent w krajobrazie stwarzają liczne kanały i ciek wodne, przecinające pola, łąki i drogi Ziemi Kościańskiej (Zimniewicz 2000).

Poniżej Kościan - stare miasto w rozwidleniu Obry

Źródło: zbiory archiwalne

3.1.2. Surowce mineralne

Ziemia Kościańska nie obfituje w bogactwa mineralne. Do najważniejszych należą złoża gazu ziemnego w pobliżu miasta. Kilkanaście kilometrów na południe od Kościana znajdują się jedne z największych w kraju pokłady węgla brunatnego, które nie są jednak eksploatowane. Innym surowcem jest torf, który dawniej był eksploatowany i używany jako opał. W rejonach morenowych występują znaczne zasoby żwirów i piasków a także bogate pokłady gliny. W oparciu o ten surowiec powstały liczne okoliczne cegielnie, w których produkuje się cegłę klinkierową (Zimniewicz 2000).

3.1.3. Gleby

Kościan charakteryzuje się stosunkowo żyznymi glebami (duży udział gleb w klasie I do III), o wskaźniku bonitacji 2,5-3,0. Często są to gleby trudne w uprawie, a ze względu na warunki klimatyczne mało urodzajne. Do typowych gleb tego regionu należą gleby brunatne, bielcowe i czarne ziemie. Teren ten to jeden z najbardziej przesuszonych rejonów kraju, na którym występuje tzw. proces stepowienia, a jego „centrum” znajduje się właśnie w okolicach Kościana. Na trwający wciąż proces stepowienia złożyło się prawdopodobnie wiele przyczyn. Za najważniejsze uważa się osuszanie terenów podmokłych, które nasilono szczególnie w ubiegłym stuleciu, proces zanikania zbiorników wodnych, zwiększający się pobór wody dla potrzeb przemysłu, zmniejszająca się lesistość regionu, a przede wszystkim źle pojęta idea melioracji, prowadząca do odwodnienia nieraz dużych obszarów dla uzyskania skrawka dodatkowych gruntów rolnych (Zimniewicz 2000).

3.1.4. Wody powierzchniowe

Główne ciek wodne to kanały i rowy melioracyjne spływające do Kanałów Obrzańskich. Jeden z nich, Kanał Kościański, zbierający wody południowo-wschodniej części regionu, w mieście rozdziela się, tworząc wyspę, na której ulokowana jest najstarsza część miasta. Przepływy w większości Równiny Kościańskiej są niewielkie i nawet znacznie większe kanały mogą okresowo całkowicie wysychać (Zimniewicz 2000).

3.1.5. Fauna i flora

Dzięki istnieniu w okolicach Kościana tak urozmaiconych fragmentów krajobrazu jak Park Krajobrazowy i część Wielkiego Łęgu Obrzańkiego, a także kompleksu Jezior Wonieskich, teren ten odznacza się dużym bogactwem zarówno flory, jak i fauny.

W Parku Miejskim im. Kajetana Morawskiego o charakterze typu leśnego przeważa roślinność drzewiasta. Występuje też powierzchnia zakrzewiona i szczątkowo trawiasta. Rosną w nim głównie: sosny, brzozy, jawory, olchy i kasztanowce. Z rzadziej spotykanych wymienić można: chojnę kanadyjską, dagleźję zieloną, sosny czarną i wejmutkę, orzech czarny, trójglicznię, dąb czerwony, czeremchę późną i klon srebrzysty (PTTK 1996). Park porośnięty jest też bluszczem pospolitym, lokalnie występuje konwalia majowa.

Wśród flory porastającej ciągi spacerowe na Wałach Żegockiego najliczniej reprezentowane są następujące gatunki: kasztanowiec biały, klony srebrzyste i pospolite, wierzba biała „Tristis” oraz lipy drobnolistna i krymska. Tereny położone nad lewym kanałem Obry noszą nazwę Wałów Żegockiego. Na terenie miasta stwierdzono występowanie następujących gatunków fauny: ssaki – wiewiórka ruda, kuna domowa, norka amerykańska, nietoperz, mysz domowa, mysz polna, szczur wędrowny, szczur wodny, kret, jeż, na teren miasta może wkroczyć także lis oraz jenot, których populacja jest bardzo zagęszczona w pobliskich lasach; ptaki – bardzo powszechnie występują: kruk, sroka, gawron, wrona, szpak, wróbel, jaskółka, gołąb miejski, perkoz, kukułka, orzechówka, kawka, zięba, szczygieł, trznadel, dzika kaczka, a także przelotnie sokół pustułka, jastrząb, myszołów oraz łabędź niemy; płazy – rzekotka drzewna, żaba wodna, ropucha szara; gady – jaszczurka zwinka, padalec zwyczajny, zaskroniec zwyczajny; mięczaki – ślimak winniczek, błotniarka stawowa; ryby – karaś, okoń, leszcz, płoć, ukleja, węgorz, szczupak; owady – kościańska fauna charakteryzuje się bardzo bogatym światem owadów, z gromady tej wyróżnić można – miedziak sosnowiec, bogatek, chrabąszcz majowy, żuk, biegacz, kasztanowiec, turkuć podjadek, rohatyniec nosorożec, kałużnica czarnoziemna, mącznik młynarek, biedronka siedmiokropka, komarnica, szrotówek kasztanowcowiaczek, trzmiel, szerszeń, osa zwyczajna, mucha domowa, pszczoła oraz z grupy motyli latolistek cytrynek, rusałka pokrzywnik, paź królowej.

Na terenie miasta nie występują pomniki przyrody.

Obecność roślin i zwierząt w mieście ma niewątpliwy aspekt psychologiczny, łagodzi bowiem stresy wynikające z życia w dużym zbiorowisku ludzkim (Zimniewicz 2000).

3.1.6. Klimat

Obszar Kościana należy do regionu klimatycznego Zachodnio-Pomorskiego i Północno-Wielkopolskiego i subregionu Zbąszyńsko-Kościańskiego. Charakteryzuje się przewagą mas powietrza polarnomorskiego napływających z północnego Atlantyku. One głównie kształtują klimat regionu, stosunkowo łagodny z długim okresem wegetacyjnym, gdy średnia temperatura powietrza nie spada poniżej 5 °C. Okres ten wynosi 205 dni, co dodatnio wpływa na okoliczną gospodarkę rolną.

Okolice Kościana charakteryzują się niedoborem opadów. Ich roczna suma kształtuje się w granicach 500mm, rzadko przekracza 550mm, a bywają lata szczególnie suche, gdy wartość ta spada poniżej 400mm. Charakterystyczne jest dla tego regionu nasilenie opadów w lipcu i susza w lutym. Czas zalegania pokrywy śnieżnej wynosi średnio ok. 60 dni, a często zdarzają się zimy niemal bezśnieżne. Najzimniejszym miesiącem w roku jest styczeń (średnia temperatura -2°C), najcieplejszym zaś lipiec (średnia temperatura 17°C) (Zimniewicz 2000).

3.1.7. Zieleń urządzona

Kościan, dzięki usytuowaniu nad Kanałem Obry, oblewającym z dwóch stron położone na wyspie centrum starego miasta, ma szczególnie dobre warunki do rozwoju terenów zielonych. Kanały Obry stanowią naturalne ciągi zieleni na siedliskach łęgu nadrzecznego, które łączą obszary parkowe o charakterze łąkowym.

Ogólna powierzchnia zieleni urządzonej w mieście Kościanie wynosi ok. 108,57 ha, z czego na statystycznego mieszkańca miasta przypada 45,2 m², co stanowi wartość ponadprzeciętną. W jej skład wchodzi: parki (o pow. 30,55 ha, place i skwery 3,95 ha, zieleń uliczna 1,2 ha, zieleń osiedlowa 17,70 ha, cmentarze 9,36 ha, ogrody działkowe 43,00 ha, ciągi spacerowe nad Kanałem Obry 8,70 ha). Największą zbiorowość krzewiasto-drzewiastą tworzy Park Miejski im. Kajetana Morawskiego, którego wiek szacuje się na 220 lat. Jego powierzchnia wynosi ok. 20 ha. Ciągi spacerowe nad Kościańskim Kanałem Obry zajmują powierzchnię 2,81 ha, położone są w obszarze lokalnego korytarza ekologicznego i ciągną się wzdłuż Kościańskiego Kanału Obry. Od północy ciąg spacerowy łączy się z Parkiem Miejskim, a dalej z Laskiem Bonikowskim.

Ciąg spacerowy na Wałach Żegockiego nad kanałem Obry

Źródło: zbiory archiwalne

Powierzchnię terenów zieleni urządzonej w mieście Kościanie przedstawia poniższa tabela:

Lp.	Rodzaje form zieleni	Powierzchnia (ha)
1.	Parki	30,55
2.	Place i skwery	3,95
3.	Zieleń uliczna	1,20
4.	Zieleń osiedlowa	17,70
5.	Cmentarze	9,36
6.	Ogrody działkowe	43,00
7.	Ciągi spacerowe nad Kanałem Obry	8,70
RAZEM		108,57

Źródło: dane Urzędu Miejskiego

- Park Miejski im. Kajetana Morawskiego przy ul. Bączkowskiego

Jest to park o charakterze lasu mieszanego, położony w północnej części miasta, pomiędzy Obrą a ul. Bączkowskiego, o powierzchni ok. 20 ha, z wytyczonymi alejkami i ścieżkami. Wiek parku szacuje się na 220 lat. Rosną w nim głównie: sosny, świerki, robinie, klony, dęby i wiązy. Z rzadziej spotykanych gatunków można spotkać chojnę kanadyjską, daglezję zieloną, świerk Engelmanna – z drzew iglastych oraz orzech czarny, dąb czerwony i klon srebrzysty – z drzew liściastych. Park Miejski odzyska dawny wizerunek dzięki

funduszom unijnym, w ramach projektu „Kościański trakt rekreacyjny”. Zostanie on zagospodarowany na miejsce rekreacji, powstanie tam blisko 4 km alejek pieszo-rowerowych wraz z nowym oświetleniem oraz elementami małej architektury.

Park Miejski im. Kajetana Morawskiego

Źródło: zbiory archiwalne

- Park na terenie Wojewódzkiego Szpitala dla Nerwowo i Psychiczenie Chorych (Plac Paderewskiego)

Jest to drugi co do wielkości park o powierzchni ok. 9 ha położony w centralnej części miasta. W parku rosną: lipy, dęby, graby, wiązy, klony, jawory, topole białe, kanadyjskie i włoskie, brzozy, jesion i cisy krzewiaste. Występują także: sumak–octowiec, klon srebrzysty, robinia, kasztanowiec, świerki, różnych odmian, daglezja i dąb czerwony. Między dwiema głównymi bramami szpitala, ciągnie się na długości ok. 350 m, aleja złożona z 70 drobno- i szerokolistnych lip.

- Park przy domu kultury (Plac Wolności)

Najmniejszy park o powierzchni 0,6 ha. Rośnie tu kilkanaście okazałych kasztanowców, klonów, lip i topoli. W pobliżu budynku LOK-u rośnie dąb szypułkowy o obwodzie 318cm i wysokości ok. 18m.

- Aleja klonowa

Złożona z dwóch części, obu nad Obrą: pierwszej na terenie Łazienek – od rozwidlenia kanałów do toru kolejowego oraz drugiej na prawo i lewo od mostu na ul. Marcinkowskiego. Aleję (częściowo jednorzędową, częściowo dwurzędową) tworzą 193 klony srebrzyste, spośród których 54 drzewa osiągają obwody 220cm–340cm. Niektóre

drzewa są uszkodzone przez wichury. Druga część alei znajduje się nad Obrą na terenie Łazienek i ciągnie się od torów kolejowych do muszli koncertowej.

Na uwagę zasługują również:

- Aleja lipowa przy ul. Mickiewicza,
- Grupa drzew (Wały Żegockiego),
- Grupa drzew wzdłuż ul. Bączkowskiego,
- Aleja żywotników na ul. Bączkowskiego (nowy cmentarz),
- Platan na Al. Kościuszki,

Zieleń miasta nie jest zagrożona zanieczyszczeniem powietrza, które zresztą zmniejsza się w ostatnich latach (Kozłowski 1996, Zimniewicz 2000).

Charakterystyczne dla Kościana są obfitujące w stare drzewa (często o pomnikowych wymiarach) ciągi spacerowe, biegnące przez całe miasto wzdłuż Kanałów Obry. W Kościanie rośnie wiele starych ogromnych drzew, wśród których dominuje klon srebrzysty. Jest to gatunek obcy (pochodzi z Ameryki Północnej). Ze względu na walory estetyczne, jak i wiek wszystkie kościańskie klony objęte są ścisłą ochroną. Wśród rosnących tu 232 klonów srebrzystych, trzy okazy przekraczają w obwodzie 4m (najokazalszy z nich ma 4,73m), a dwadzieścia drzew ma obwody o długości większej niż 3m.

Drzewa pomnikowe często rosną w miejscach mało eksponowanych, wręcz ukrytych, jak np. piękny okaz platanu rosnący na dziedzińcu, na tyłach Urzędu Miejskiego, wyeksponowany po remoncie parkingu za urzędem (Zimniewicz 2000).

3.2. Walory kulturowe

Dziedzictwo kulturowe wynikające z historii i tradycji miasta, a głównie z jego ukształtowania przestrzennego, reliktyw dawnej zabudowy, archeologicznych dóbr kultury wywiera niezwykle istotny wpływ na dzisiejszy obraz miasta, krajobraz miejski. Wraz z ukształtowaniem terenu, a głównie kanałem Obry dziedzictwo kulturowe i walory przyrodnicze świadczą o tożsamości miasta.

W mieście Kościanie występuje wiele ciekawych zabytków architektonicznych, tworząc historyczny układ przestrzenny miasta z rzeką Obrą i jej kanałem wokół ośrodka staromiejskiego.

Do zabytków Kościana o szczególnych walorach kulturowych zaliczyć można m.in.:

- kościół parafialny pw. NMP Wniebowziętej – gotycki, murowany z XIV – XVI wieku, a w nim: cenny tryptyk późnogotycki z 1507 roku,
- kościół parafialny pw. Pana Jezusa – barokowy, murowany a w nim cudowny krucyfiks z XVI wieku,
- kościół filialny pw. Św. Ducha – późnogotycki II połowa XV wieku., dawny szpital z 1385r.,
- zespół dawnego klasztoru Bernardynów – obecnie Wojewódzki Szpital Neuropsychiatryczny,
- fragment murów miejskich z XIV/ XV, XIX w – pl. Niezłomnych,
- obelisk Obrońców Ojczyzny na cmentarzu parafialnym,
- mauzoleum na cmentarzu parafialnym – poświęcone pamięci ofiar faszyzmu,
- kaplica przy ul. ks. Bączkowskiego 46, murowana XIX w.,
- Ratusz – pierwotnie zbudowany w XV w., obecny z połowy XIX w., późnoklasycystyczny – obecnie siedziba Muzeum Regionalnego,
- zabytkowa stuletnia wieża ciśnień o ciekawej strukturze architektonicznej;
- wiatrak – koźlak przy zajęździe „U Dudziarza” drewniany z 1714 r. – obecnie pracownia rzeźbiarza Mariana Malińskiego,
- zabytkowe kamieniczki na Rynku nr 18, 30, 32, oraz domek o konstrukcji szachulcowej przy ul. Szewskiej nr 16.

3.2.1. Architektura obronna

Obwarowania miejskie (Wały Żegockiego)- Miejskie mury obronne, wysokie na 7m, dwumetrowej grubości, powstały w XIV i XV w. W XVII wieku wzmocniono je dodatkowymi wałami ziemnymi. W XIX w. zostały prawnie w całości rozebrane. Do dzisiaj zachowały się jedynie odcinek muru o wiązaniu polskim o długości ok. 80m nad Obrą, na tyłach kościoła Pana Jezusa oraz wał ziemny w pasie zieleni okalającym miasto od południa i zachodu (Wały Żegockiego). Część rozebranych murów wykorzystano przy budowie muru otaczającego sąd (XIX w.).

Miejskie mury obronne

Źródło: zbiory archiwalne

Dawne mury klasztorne. Wzniesiono je ok. XVII wieku. Murowane z cegły, otynkowane. Do dzisiaj zachowały się fragmenty murów i koliste bastiony narożne (w części północnej przy Placu Paderewskiego oraz w centralnej części obecnego szpitala).

3.2.2. Architektura sakralna

Najstarszy i najcenniejszy kościół w mieście to kościańska Fara. Usytuowana jest przy ulicach Kościelnej i Szpitalnej. Parafia kościańska należy do najstarszych w Wielkopolsce, erygowana została prawdopodobnie już na przełomie X/XI wieku. **Kościół parafialny pod wezwaniem Najświętszej Panny Marii** pamięta czasy starego Kościana, jest jego najcenniejszym zabytkiem. Proboszcz wzmiankowany był już w 1289r. Kościół zbudowany został w latach 1333- 1356 (trzynawowy korpus i jednonawowe prezbiterium). W ciągu XV i XVI wieku dobudowano do korpusu kaplice (z fundacji bractw i cechów), rozbudowano prezbiterium na trzynawowe, na nowo zasklepiono kościół oraz nakryto wszystkie człony jednym dachem (dwuspadowy, kryty dachówką).

Gotycki, halowy, orientowany, murowany z cegły w układzie wendyjskim i polskim. Zewnątrz oszkarpowany, okna prostokątne, zamknięte ostrołukami i okrągłolukowo. W 1547r. następuje pożar wieży, odbudowano ją w 1594r. W 1610r istnieje 6 kaplic i 11 ołtarzy. W 1711r . ponowne zawalenie się wieży (nie została już nigdy odbudowana, zachowana do wysokości murów korpusu). W 1864r wymiana posadzki. W latach 1892- 96 następuje gruntowna restauracja niektórych ołtarzy. Przy głównym wejściu widzimy **kratę z 1739r.** W pierwszej kaplicy po prawej stronie, za kratą, **późnorenesansowy ołtarz z XVII w.** z kolumnkami oplecionymi winną latoroślą. W środku obraz Matki Boskiej Nieustającej

Pomocy. Po bokach św. Wojciech i św. Marcin (w uszach bocznych), Matka Boska z Dzieciątkiem w typie Śnieżnej (na desce, na zasuwie), Koronacja Najświętszej Panny Marii (w zwieńczeniu) oraz Zwiastowanie (w predelli). Przy ołtarzu około 30 wot (XVII- XVIII w.), przeważnie z blachy srebrnej. Dalej, w drugiej kaplicy na prawo, widzimy **ołtarz rokokowy z XVIII w** z rzeźbami św. Andrzeja i św. Jadwigi (przy kolumnach) oraz Oka opatrności i aniołów (w zwieńczeniu). W środku późnogotycka rzeźba św. Walentego z XVI w. Następnie wchodzimy do trzeciej kaplicy po prawej stronie. Widać tu **ołtarz barokowy z XVII w.** fundacji piwowarów. W polu głównym obraz św. Kazimierza. Predella z postacią biskupa św. Stanisława. W zwieńczeniu rzeźba Salvatora Mundi. Idąc dalej wchodzimy w prawą nawę, gdzie znajdują się **trzy rokokowe ołtarze. Pierwszy z nich** z rzeźbami dwóch zakonnic dominikańskich (przy kolumnach), Boga Ojca i aniołów (w zwieńczeniu) pochodzi z XVIII w. z byłego kościoła Dominikanów. Obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem (XVII w.) w sukience srebrnej, barokowej (w polu środkowym) oraz obraz Pieta z XVIII w. (na zasuwie). Tabernakulum późnorenansowe z XVII w. Przy obrazie Matki Boskiej ok. 30 wot (XVII- XVIII w.) z blachy srebrnej. **Drugi obraz (XVIII w.)** z rzeźbami czterech biskupów (przy kolumnach), św. Barbary i św. Katarzyny (na gzymsie) oraz Michała anioła i aniołów (w zwieńczeniu). Obraz św. Józefa z dzieciątkiem z XVIII w. (w polu środkowym), Przemienienie Pańskie – kopia obrazu Rafaela z XIX w. (na zasuwie), obraz „Veraikon” z XVII w. (na rokokowej mensie). Przy obrazie kilka wot z blachy srebrnej (XVII-XVIII w.). **Trzeci ołtarz z XVIII w.** z rzeźbami św. Antoniego i św. Makarego, św. Benona i aniołów. W polu środkowym obraz św. Wawrzyńca, obraz Serce Pana Jezusa (na zasuwie). Wchodzimy do nawy głównej. Z boku od ołtarza głównego widzimy na filarach **dwa wczesnobarokowe epitafia dziecięce z poł. XVII w.** pierwsze (Zofii, zm. 1640r. i Anny zm. 1644r.), wystawione w 1647r., z płaskorzeźbą w drewnianej ramie, przedstawiające parę niemowląt oraz drugie, kamienne (Urszuli Pachur, zm. 1644r.), wystawione przez ojca Jerzego, doktora z Głogowa, przedstawiające postać kobietę pod krucyfiksem. Znajdujemy się w pobliżu ołtarza głównego. Przy schodach wisi obraz przedstawiający **Wizję św. Augustyna (1700)** z widokiem Kościoła w tle (z nieistniejącego kościoła Dominikanów). Wchodzimy po schodach na piętro do **kaplicy św. Anny**. Przy ścianie pn. **późnorenansowy ołtarz** (1625r.) z kolumnami oplecionymi winną latoroślą i z obrazami na desce: Koronacji Najświętszej Panny Marii (w zwieńczeniu) oraz św. Wawrzyńca i św. Stefana (po jego bokach), w predelli scena Zwiastowania. W polu środkowym znajdowała się **późnogotycka rzeźba św. Anny Samotrzcę** z 1520r. Obecnie jest ona zastąpiona figurą Chrystusa. W antepedium, otoczona ornamentem rokokowym, płaskorzeźba św. Anny uczącej Najświętszą

Pannę Marię. Na kolejnym *późnorenesansowym ołtarzu z 1640r.* z kolumnami oplecionymi winną latoroślą, znajdują się rzeźby Króla Zygmunta i św. Barbary oraz obrazy Trójcy Świętej z XVIII w. (w polu środkowym), nie zidentyfikowanego świętego (w zwieńczeniu) św. Piotra i św. Pawła (w uszach bocznych) oraz św. Cecylii (w predelli). Po zwiedzeniu kaplicy św. Anny schodzimy na dół i zbliżamy się do przepięknego *ołtarza głównego*. Wzniesiono go w 1620r. z fundacji altaryzistów kościańskich. Późnorenesansowy, trzykondygnacyjny, z kolumnami oplecionymi winną latoroślą, z bogatą dekoracją snycerską. Dolną kondygnację ołtarza tworzy późnogotycki tryptyk z 1525r. – pierwotnie stanowiący cały ołtarz główny.

W środku – rzeźba Matki Boskiej z Dzieciątkiem na półksiężycu, srebrną koronę podtrzymują barokowe aniołki (1620r.) W polach bocznych Zwiastowanie i Pokłon Pasterzy (po lewej) Nawiedzenia i Pokłon Trzech Króli (po prawej). W polach skrajnych figury: św. Jana Ewangelisty (po lewej) i św. Jana Chrzciciela (po prawej). Nad figurami kartusze z datą budowy ołtarza i napisem fundacyjnym. W polu środkowym drugiej kondygnacji widzimy rzeźbę Matki Boskiej Wniebowziętej. W polach bocznych płaskorzeźby: Ucieczka do Egiptu, Ofiarowanie w Świątyni (po lewej), Święta Rodzina i Dwunastoletni Jezus w Świątyni (po prawej). W osiach skrajnych Chrzest Chrystusa i Męczeństwo św. Jana. W zwieńczeniu płaskorzeźba scena Koronacji Najświętszej Panny Marii i klęczące anioły po bokach. Teraz idziemy środkiem Kościoła w stronę głównego wyjścia. Z boku, po prawej znajduje się *późnorenesansowy nagrobek Macieja Opalińskiego i jego żony Jadwigi* (1590r.) postawiony przez starostę wielkopolskiego Andrzeja Opalińskiego. Piętrowy nagrobek jest wykonany z piaskowca i czerwonego marmuru, z bogatą dekoracją architektoniczną i rzeźbiarską oraz leżącymi na sarkofagach postaciami zmarłych w półkolistych wnękach arkadach.

W zwieńczeniu personifikacja Sprawiedliwości i kartusz z herbami Łódzia (Opalińskich) i Godziemba (Lubrańskich), przy cokole rzeźby aniołów z pochodniami opuszczonymi na dół. Po przeciwnej stronie znajduje się *późnorenesansowy nagrobek starosty kościańskiego Jana Orzelskiego i jego żony Anny ze Strykowskich* (1595r.). Nagrobek jest wykonany z białego i czerwonego marmuru i przedstawia popiersia w obramowaniu. W zwieńczeniu kartusz z herbami (Dryja, Korzbok, Sulima, Glaubicz) oraz po bokach postacie chłopięce, trzymające tarcze z herbami Orzelskich i Strykowskich. Klika metrów dalej w kierunku ambony widzimy zawieszony na ścianie **3 obrazy odkryte w ołtarzu głównym w 1984 roku**. Są to cenne dzieła wykonane w latach 1508-1512 wg sztychu niemieckiego malarza – Dürera. Przedstawiają one Pojmanie, Ecce Homo i Upadek pod Krzyżem. *Drzwi do zakrystii* pochodzą z XV-XV wieku. Patrząc w górę widzimy *luk tęczowy* z barokową belką kartuszem (1734r.) Na belce

późnogotyckie rzeźby z XVI wieku (Chrystus na krzyżu, Matka Boska Bolesna, św. Jan, Maria Magdalena, Longin i Stefan). Po prawej **ambona (1730-1740r.)** z rzeźbami siedzących ewangelistów i baldachimem, podtrzymywanym przez dwa anioły – atlanty, zwieńczonym rzeźbą Salvatora Mundi i aniołów. Dalej na prawo znajduje się bardzo cenny **tryptyk późnogotycki z 1507r.** pochodzący z warsztatu Mistrza z Gościszowic. W polu głównym rzeźbiona scena Zesłania Ducha Świętego. Dwustronnie malowane skrzydła przedstawiają Biczowanie, Cierniem Koronowanie, Upadek pod Krzyżem i Ukrzyżowanie (awers) oraz Narodzenie, Rzeź Niewiniątek, Obrzezanie i Dwunastoletni Jezus w Świątyni (rewers). W zwieńczonej ażurowym ornamentem roślinnym predelli hermy: św. Katarzyny, św. Barbary, św. Doroty, św. Małgorzaty. Tuż obok kaplica, gdzie znajduje się **oltarz rokokowy (XVIII w.)** z obrazami św. Marii Magdaleny unoszonej przez anioły (w polu środkowym) oraz rzeźba św. Andrzeja i św. Jakuba (przy kolumnach) i Najświętszej Panny Marii wśród obłoków i aniołów (w zwieńczeniu). Dalej w kierunku chóru, w kolejnej kaplicy znajduje się **oltarz rokokowy (XVIII w.)** z rzeźbami dwóch niewiast w miejsce kolumn, najświętszej Panny Marii, niezidentyfikowanej świętej, biskupa i aniołów (w zwieńczeniu) oraz obrazami św. Józefa z Dzieciątkiem (w polu środkowym) i św. Benona (na zasuwie). Dalej w kierunku głównego wyjścia zauważamy na filarze zwieńczoną kartuszem orłem **Tablicę renesansową (1580r.)** z herbem miasta Kościana i Łodzią. Nad wyjściem głównym **regencyjny prospekt organowy (1730-1740)** wsparty na czterech okrągłolukowych arkadach, o balustradzie zdobionej stiukowym ornamentem regencyjnym. W konstrukcji świątyni zastosowano **różne typy sklepień żebrowych**: sieciowe (nawa główna korpusu nawowego, drugie od zachodu przęsło nawy pd. prezbiterium, kaplica nad zakrystią), gwieździste (nawy boczne korpusu nawowego, nawa główna prezbiterium, pozostałe przęsła naw bocznych, prezbiterium wschodnia kaplica ciągu pn.), krzyżowo-żebrowe (pozostałe kaplice, kruchta pn.) **krzyżowe** (kaplica nad kruchtą pn.) oraz **kolebkowe** (zakrystia, kaplica nad kruchtą pd.)

Po wyjściu bramą główną, idąc w prawo, zauważamy **tablicę** założoną przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i Wojewódzką Komisję Zabytków PTTK z tekstem potwierdzającym zabytkowe walory budowli. Idąc dalej w stronę wejścia północnego, widzimy wmurowane w ścianę **dwie płyty nagrobne: renesansową (XVI-XVII w.)** wykonaną z kamienia, przedstawiającą stojącą postać duchowego trzymającego krzyż i tarczę, oraz **późnobarokową (1741r.)** sekretarza królewskiego, wójta i rajcy magistratu kościańskiego Kazimierza Muszkiewicza, wykonaną z piaskowca, inskrypcja z częściowo nieczytelnym napisem polskim w obramieniu z liści. Przy północnym wejściu do kościoła znajduje się **granitowa tablica** ze spiżowym popiersiem ks. Józefa Surzyńskiego (1851-1919),

kompozytora i reformatora muzyki kościelnej, proboszcza kościańskiego. Nieopodal na jońskiej kamiennej kolumnie (wys. 4.5m) *figura Matki Boskiej* (wys. 1,4m). w zewnętrznej ścianie kościoła po stronie pd. umieszczono (1992r.) tablicę upamiętniającego ks. Antoniego Schwarza, kościańskiego kapłana zamęczonego w obozie koncentracyjnym w Dachau. W pobliżu na murze przy plebani *późnobarokowa kamienna figura św. Jana Nepomucena (XVIII w.)* Przy ogrodzeniu między kościołem a plebanią, na południe od prezbiterium także kamienna figura *Pana Jezusa* (wys. 2 m). Przy Kościele rośnie 8 lip o obwodzie do 164cm. W 1995roku wnętrza kościoła zostały gruntownie odnowione. Wymieniono zawilgocone tynki, wymalowano ściany i sklepienia. Latem 1996r. został przeprowadzony gruntowny remont organów, a 2009 remont dachu (Kościan Przewodnik Turystyczny, W. Kozłowski, L. Michalczak, PTTK 1996).

Kościół p.w. Najświętszej Marii Panny Wniebowziętej

Źródło: zbiory archiwalne

Kościół Św. Ducha (ul. J. Piłsudskiego) w Kościanie to pierwotnie drewniany kościół wraz ze szpitalem, który został ufundowany w 1385 roku poza murami miasta – na Przedmieściu Poznańskim. Obecny został zbudowany wg reguł późnego gotyku w II połowie XV w. Przebudowany w latach 1615-1620, po zniszczeniu z roku 1655 odbudowany w końcu XVII wieku. Murowany z cegły w układzie polskim, salowy. Od wschodu zamknięty trójboczne, z prostokątną zakrystią od pn. Renesansowa fasada zachodnia zwieńczona tynkowanym szczytem (1620r.) o zębatych spławach. Okna prostokątne, zamknięte półkoliste. Dachy dwuspadowe, kryte dachówką. *Barokowy ołtarz główny* (1700r.), architektoniczny z kolumnami i dekoracją z liści akantu. W polu środkowym obraz Wizji św. Kajetana, w zwieńczeniu Ześłania Ducha Świętego. *Lewy ołtarz boczny (XVII w.)*, barokowy,

z płaskorzeźbioną sceną Koronacji Najświętszej Panny Marii (zwieńczenie), rzeźbami dwóch aniołów (w szczycie), z malowanymi tondami ze św. Barbarą i św. Janem Chrzcicielem (w uszach bocznych) i obrazem ze sceną glorii św. Jana Nepomucena (w polu środkowym). **Prawy ołtarz boczny (XVIII w.)** z główkami aniołów (XVII w.) i rzeźbami aniołów (XVIII w.) **Ambona rokokowa** z II połowy XVIII w. (Kościół Przewodnik Turystyczny, W. Kozłowski, L. Michalczak, PTTK 1996).

Kościół p.w. Św. Ducha

Źródło: zbiory archiwalne

Kościół parafialny pod wezwaniem Pana Jezusa (Plac Niezłomnych)- niegdyś kaplica, wzniesiona w stylu barokowym, z fundacji Melchiora Gurowskiego (1666r.) przy krużganku nie zachowanego, zniszczonego przez Szwedów, zespołu klasztorowego Dominikanów z 1410r. Obecnie stanowi ona prezbiterium rozbudowanego w latach 1905-1907 wg zasad neobaroku kościoła. Wnętrze kościoła dwuprzęsłowe, nakryte sklepieniem kolebkowym. Zbudowany z cegły, otynkowany, z oknami zamkniętymi półkoliście w tarczach lunet, dach dwuspadowy, kryty dachówką. Na dachu drewniana wieża z neobarokowym hełmem. We wnętrzu ściany rozczłonkowane pilastrami, bogato profilowane belkowanie. Na fryzie belkowania wici akantu, pęki owoców i rozety. Barokowa dekoracja stiukowa i polichromia z 1670-1680 roku (częściowo odsłonięta w 1968 roku przez Stanisława i Teodora Szukałów). W prostokątnych polach na sklepieniu malowane sceny: Niesienie krzyża i Chrystus przed Piłatem, w lunetach anioły z narzędziami Męki i Veraicon, w glicyfach okiennych Sybille. Przy wejściu do kruchty późnogotycki krucyfiks (1500r.). Kruchtę od kościoła oddziela barokowa krata (1739r.), fundacji podkomorzego kaliskiego Adama Kołaczkowskiego. Barokowy ołtarz główny (1700r.), sześciokolumnowy,

z późnogotyckim, rzeźbionym, otoczonym wotami krucyfiksem z I połowy XVI wieku i koroną z blachy srebrnej (w polu środkowym) oraz Pietą z I połowy XVIII w. (w zwieńczeniu). Pod Pietą kartusz z hierogramem Marii podtrzymywany przez anioły. Tabernakulum i mensa rokokowe z II połowy XVIII w. Rokokowe ołtarze boczne pochodzą z końca XVIII w. W lewym znajduje się obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem i rzeźby aniołów. W prawym widzimy rzeźby św. Biskupa, św. Walentego, św. Rocha i anioła. (Kościan Przewodnik Turystyczny, W. Kozłowski, L. Michalczak, PTTK 1996).

Kościół p.w. Pana Jezusa

Źródło: zbiory archiwalne

Zespół dawnego klasztoru Bernardynów (Plac Paderewskiego)- Kościół i klasztor wzniesiono w latach 1605-1611, na miejscu pierwotnych zabudowań drewnianych z 1456 r. Po kasacie zakonu bernardynów (1836 r.) następuje poważna przebudowa – m. in. powstają dwie wieże (1836r.), z przeznaczeniem na dom poprawczy, w roku 1866 następuje zamiana na szpital wojskowy. W roku 1893 utworzono zakład psychiatryczny, a w 1898 na miejscu klasztoru i ogrodów klasztornych powstaje sanatorium dla nerwowo chorych. **Pozostałości kościoła Bernardynów.** Kościół murowany wzniesiono na miejscu drewnianego w 1608 r., a konsekrowano trzy lata później. Dawne wczesnobarokowe, orientowane prezbiterium to obecnie **kaplica pod wezwaniem Najświętszej Panny Marii Anielskiej**, zamknięta trójbocznie, trójprzęsłowa, nakryta sklepieniem kolebkowym z lunetami, na gurtach. Dach dwuspadowy, na drewnianej nawie obniżony, kryty dachówką. Ołtarz główny (1780 r.) ujęty trójkami kolumn, z rzeźbami czterech ewangelistów (przy kolumnach), Chrystusa, Najświętszej Panny Marii, św. Franciszka (w zwieńczeniu, na tle glorii) i aniołów (po bokach) oraz obrazem Ukrzyżowania (w polu środkowym). Tabernakulum i mensa z czasów

ołtarza. Stalle (1780r.) dwudziestodwusiedzeniowe, wkomponowane w zamknięcie prezbiterium, z wysokimi zapleckami o rokokowym ornamente. Dwa krzyże ołtarzowe cynowe: barokowy (XVIII w.) i klasycystyczny (z I połowy XIX w.)

Dawna nawa Kościoła klasztornego- zachowały się oszkarpowane w przyziemiu mury obwodowe oraz fasada zachodnia (1830 r.). Murowana z cegły, otynkowana, przebudowana ok. 1830 r. Obecnie budynek częściowo mieszkalny, trzypiętrowy, od zewnątrz widoczne cechy neogotyku.

Dawny budynek klasztorny- murowany z cegły na rzucie prostokąta, podpiwniczony, dwupiętrowy, otynkowany z boniowaniem, z prostopadłościennymi, tworzącymi ryzality w obu fasadach, sześciokondygnacyjnymi wieżami i półkolistym ryzalitem w fasadzie południowej. Okna prostokątne zamknięte półkoliście. Dach dwuspadowy, na wieżach czterospadowy, kryty dachówką. Z lewej strony trzykondygnacyjna przybudówka, wzorowana na korpusie głównym, z mieszkalnym poddaszem, kryta dachówką. Wejścia od Placu Paderewskiego i od strony parku szpitalnego.

Budynki szpitalne- zbudowane pod koniec XIX w. Murowane z cegły ceramicznej, nieotynkowane, wysoko podpiwniczone, piętrowe z mieszkalnym poddaszem (fasady na ogół siedmioosiowe z dwuosiowymi, analogicznymi ryzalitami po bokach). Dachy wielopołaciowe, z naczółkami, kryte dachówką. W latach 1899-1901 zbudowano cztery budynki po północnej stronie alei lipowej (wille Pinel'a i Conolly'ego) dom dyrektora oraz szkołę (willa Mazurkiewicza).

Dawne mury klasztorne- wzniesiono ok. XVII wieku. Murowane z cegły, otynkowane. Do dzisiaj zachowały się fragmenty murów i koliste bastiony narożne (w części północnej obecnego szpitala). Obecny cały Zespół Wojewódzkiego Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych nie jest udostępniony do zwiedzania. (Kościan Przewodnik Turystyczny, W. Kozłowski, L. Michalczak, PTTK 1996).

Zespół dawnego klasztoru Bernardynów

Źródło: zbiory archiwalne

3.2.3. Architektura świecka

Dom mieszkalny – Rynek 18 zbudowany został na początku XVII wieku, murowany, dwupiętrowy, dwuosiowy. Szczyt jest manierystyczny o zębatej linii spływów. Okna ujęte są w obramienia. Dach jest dwuspadowy, kryty pierwotnie dachówką, a obecnie papą. Parter częściowo jest przebudowany.

Dom mieszkalny – ul. Masztalerza 2 należy do rzadkich już dzisiaj budowli o konstrukcji szachulcowej. Był kiedyś własnością kościoła. Zbudowany na początku XIX wieku na rzucie prostokąta, szczytowy, piętrowy. Dach jest dwuspadowy, kryty papą. W ścianie frontowej znajduje się odsłonięta 9 maja 1983 roku granitowa tablica upamiętniająca poległego w styczniu 1919 roku powstańca wielkopolskiego Franciszka Masztalerza.

Dom mieszkalny ul. Masztalerza 2

Źródło: zbiory archiwalne

Dom mieszkalny – ul. Bączkowskiego 14 zbudowany został na początku XX wieku. Murowany z cegły, częściowo otynkowany, podpiwniczony, dwupiętrowy, z mieszkalnym poddaszem. Dach we frontowej części stromy z wystawkami, kryty dachówką, natomiast w części tylnej płaski, kryty papą.

Dom mieszkalny – ul. Bernardyńska 3 zbudowany był na początku XX wieku. Murowany z cegły, częściowo otynkowany, podpiwniczony, dwupiętrowy, z mieszkalnym poddaszem. Parter częściowo przebudowany na cele handlowe. Dach w przedniej części jest stromy, kryty dachówką, natomiast w części tylnej płaski, kryty papą (Kozłowski 1996).

Inne ciekawe domy mieszkalne:

- ul. Szewska nr 16,
- ul. Gostyńska 1,
- ul. Kilińskiego 3,
- ul. Konopnickiej 3,
- ul. Kościelna 5,
- Al. Kościuszki 6,
- ul. Naclawska 18,
- ul. Piłsudskiego 10,
- ul. Surzyńskiego 10,
- Rynek 12, 29,30, 32,
- ul. Świętego Ducha 20,
- ul. Wrocławska 2.

3.2.4. Architektura publiczna

Ratusz (rynek)- Późnoklasycystyczny, zbudowany w połowie XIX wieku na miejscu pierwotnego z XV w. Murowany z cegły, otynkowany, z boniowanym parterem. Ryzalit frontowy zwieńczony trójkątnym szczytem, nad którym czworoboczna wieża zegarowa. Fasada i elewacja tylna pięcioosiowa, elewacje boczne trzyosiowe. Dach dwuspadowy, namiotowy, kryty dachówką. W ścianę południowo-zachodnią wmurowane są tablice upamiętniające ofiary publicznych egzekucji z 1939 roku.

Kościński Ratusz na rynku

Źródło: zbiory archiwalne

Budynek urzędu miejskiego – Al. Kościuski 22 zbudowany został pod koniec XIX wieku. Część środkowa budynku podpiwniczona, piętrowa, siedmioosiowa z ryzalitem pośrodku, rozczłonkowanym czterema pilastrami korynckimi. Przed ryzalitem taras wsparty na czterech słupach. Pod okapem i między kondygnacjami gzymsy. Dach jest płaski, kryty papą. Z lewej strony, na wysokości I piętra znajduje się galeria łącząca budynek główny ze skrzydłem.

Budynek Urzędu Miejskiego i Starostwa Powiatowego

Źródło: zbiory archiwalne

Budynek sądu rejonowego – Plac Niezłomnych 2 to obiekt zbudowany w II połowie XIX wieku, w stylu neoklasycystycznym na rzucie prostokąta. Murowany, otynkowany, piętrowy. Fasada jest jedenastoosiowa, z trzyosiowym ryzalitem pośrodku, w którym znajduje się wejście. Dach jest płaski, kryty papą.

Budynek Sądu Rejonowego

Źródło: zbiory archiwalne

Budynek poczty – Al. Kościuszki 13 zbudowany był na przełomie XIX i XX wieku. Eklektyczny, na podmurówce z łamanego kamienia, murowany z cegły ceramicznej czerwonej i żółtej. Na wysokości I piętra znajduje się taras z kutą, żelazną balustradą. Okna zamknięte są łukiem odcinkowym, ujęte w obramienia z kluczami. W szczycie zegar. Dach w przedniej części stromy, kryty łukiem, w tylnej płaski, kryty papą.

Budynek poczty przy Al. Kościuszki

Źródło: zbiory archiwalne

Budynek liceum ogólnokształcącego – Al. Kościuszki 3 zbudowany był w latach 1924–1928 dla kościańskiego gimnazjum na rzucie litery L, murowany, dwupiętrowy. Nad portalem znajduje się kartusz herbowy (w nim orzeł), a na wysokości pierwszego i drugiego piętra okna auli szkolnej, ujęte są w obramienia, zamknięte łukiem odcinkowym. Na zewnętrznej ścianie szkoły znajduje się mosiężna tablica upamiętniająca patrona szkoły – Oskara Kolberga.

Budynek Liceum Ogólnokształcącego przy Al. Kościuszki

Źródło: zbiory archiwalne

Budynek szkoły podstawowej – ul. Mickiewicza 12 powstał w latach 1914–1915, o skromnych cechach eklektycznych, na rzucie litery L. Murowany, otynkowany, podpiwniczony, dwupiętrowy, z użytkowym poddaszem. Budynek nakryty dachami czterospadowymi z powiekami i dachówką karpiówką.

Budynek szkoły przy ul. Mickiewicza

Źródło: zbiory archiwalne

Budynek szkoły podstawowej – ul. Konopnickiej 1 został zbudowany na przełomie XIX i XX wieku, o pewnych cechach eklektycznych. Murowany z czerwonej cegły ceramicznej, nieotynkowany, piętrowy z dwuosiowym, zwieńczonym szczytem ryzalitem, w którym znajduje się wejście. Dach jest dwuspadowy kryty dachówką karpiówką.

Budynek Miejskiej Biblioteki Publicznej - ul. Wrocławska 28 to dawny kościół ewangelicki. Kościół został zbudowany w latach 1839–1846, późnoklasycystyczny, z dwiema wieżami. Po drugiej wojnie światowej opuszczony popadł w ruinę. W latach 1970–1974 przebudowano go na bibliotekę, przez co stracił całkowicie cechy zabytkowe. Ze starej budowli pozostały tylko częściowo mury boczne i podpiwniczenie.

Miejska Biblioteka Publiczna – przebudowany kościół ewangelicki

Źródło: zbiory archiwalne

Wiatrak - koźlak (skwer Krimpen) znajduje się przy północnej obwodnicy miasta, nieopodal zajazdu „U Dudziarza”. Zbudowany w 1714 roku, remontowany w XIX wieku. W 1977 roku został gruntownie odnowiony i przeniesiony z Czarkowa do Kościana. W chwili obecnej jest on własnością prywatną i mieści się w nim galeria.

Wiatrak Koźlak skwer Krimpen

Źródło: zbiory archiwalne

Zespół Budynków wieży ciśnień- ul. Czempińska 2.

Wieża ciśnień- Zbudowana w 1908 roku (remont wnętrza ok. 1972 roku) na rzucie kwadratu, na kamiennej podmurówce, murowana z czerwonej i żółtej cegły ceramicznej, nieotynkowana. Część dolna (9,5m x 9,5m) wysokości 21m, część górna (11,0m x 11,0m) wysokości 7m, z narożami ujętymi wielobocznymi wykuszami, nakrytymi blaszanymi hełmami ostrołukowymi, ośmiobocznymi. Dach wieży czterospadowy z kaletniczką, kryty dachówką mnich i mniszka. Całkowita wysokość wieży wynosi 33m. Wewnątrz znajduje się stalowy zbiornik wyrównawczy dla Kościana (o objętości 250m³).

Wieża ciśnień w 2011 roku zostanie przebudowana i rozbudowana z funduszy unijnych w ramach projektu „Kościański trakt rekreacyjny”. Zyska nowe funkcje rekreacyjne i naukowe.

Budynek mieszkalny- Zbudowany w 1908 roku, murowany z cegły, częściowo otynkowany, podpiwniczony, parterowy, z mieszkalnym poddaszem. Dach wielopołaciowy, kryty dachówka karpiówką.

Budynek gospodarczy- Zbudowany w latach 1908-1909, później (przed 1939r. i ok. 1907r) przebudowany. Zbudowany na rzucie wydłużonego prostokąta, murowany z cegły, częściowo otynkowany. Dach płaski, dwuspadowy, kryty papą. (Kościan Przewodnik Turystyczny, W. Kozłowski, L. Michalczak, PTTK 1996).

Wieża ciśnień w Kościanie

Źródło: zbiory archiwalne

3.2.5. Ważniejsze upamiętnione miejsca historyczne

Pomnik poległych w walce o niepodległość w latach 1919- 1921 (stary cmentarz parafialny) - wzniesiony w 1921 roku obelisk z kostek granitowych, wysokości ok. 5,5 m, zwieńczony masowym, kamiennym krzyżem, wysokości ok. 1,5m Na frontowej ścianie Wielkopolski Krzyż Powstańczy oraz marmurowa tablica. Na lewej ścianie piaskowcowa tablica z nazwiskami 45 poległych, na prawej taka sama z nazwiskami 43 poległych. Przed pomnikiem kwatera z grobami, otoczona łańcuchem zawieszonym na kamiennych słupkach.

Mauzoleum (cmentarz katolicki- ul. Koszewskiego) Zbudowane w latach 1945-1947 wg projektu Józefa Bąka. Fundowane przez społeczeństwo Ziemi Kościańskiej. Okazałe, murowane z granitowych kostek, o ażurowej konstrukcji, zwieńczone kamiennym krzyżem. W podziemnych kryptach spoczywają szczątki 630 ofiar hitlerowskich mordów. Na mauzoleum znajdują się płyty z inskrypcjami i nazwiskami pomordowanych.

Pomnik żołnierzy radzieckich (cmentarz katolicki- ul. Koszewskiego)- Wzniesiony w 1948 roku. Obelisk w kształcie graniastosłupa, wysokości około 6m, zwieńczony pięcioramienną gwiazdą. Na nim tablice z napisami w języku polskim i rosyjskim. Obok dwie armaty p-panc. 58mm. Wokół groby 430 oficerów i żołnierzy poległych w walkach o wyzwolenie Ziemi Kościańskiej.

Pomnik Floriana Marciniaka- ul. Bączkowskiego- Fundowany przez ZHP i społeczność Ziemi Kościańskiej. Odsłonięty 10 maja 1986r. Krąg murowany z granitowych kostek, przed nim znajduje się granitowy obelisk wysokości ok. 2,5m, na którym wykonane z brązu popiersie Floriana Marciniaka. Na obelisku krzyż harcerski.

Pomnik Pacjentów Zakładu Psychiatrycznego-Wojewódzki Szpital dla nerwowo i psychicznie chorych- Wzniesiony około 1980 roku. Fundowany przez pracowników szpitala, poświęcony 534 pacjentom zamordowanym przez hitlerowców w I połowie stycznia 1940 r. Skromny obelisk z głazów narzutowych, z tablicą ku czci ofiar.

Pomnik rozstrzelanych- park miejski, ul. Dąbrowskiego- Wzniesiony w 1964 roku, wg projektu Teodora Grześkowiaka z Kościana, na miejscu, w którym hitlerowcy 7 listopada 1939 r. rozstrzelali 45 mieszkańców miasta. Murowany z granitowych kostek, tablica z nazwiskami zabitych. Obecnie odnowiony i przeniesiony bliżej ul. Dąbrowskiego.

Pomnik Harcerzy Kościańskich- park miejski, ul. Dąbrowskiego- Wzniesiony w centralnej części placu wg projektu Izabeli Wrześniewskiej, odsłonięty 4 czerwca 1982 roku w 70-lecie kościańskiego harcerstwa. Upamiętnia 16 harcerzy, którzy zginęli podczas II wojny światowej. Znajdują się tam także tablice i urny z ziemią z pól bitewnych i mogił. Na pomnik składa się krzyż harcerski z kostek granitowych, głaz narzutowy oraz tablice z nazwami miejsc, w których walczyli i ginęli kościaniacy.

Pomnik Powstańców Wielkopolskich- plac Paderewskiego – Ufundowany przez ZBoWiD, odsłonięty 27 grudnia 1988 roku. Pomnik stanowi głaz narzutowy z pamiątkową tablicą upamiętniającą Powstanie Wielkopolskie. Obok karabin maszynowy z czasów powstania.

Tablice Katyńskie przy Krzyżu Wschodu (stary cmentarz parafialny) – Ufundowane przez lokalne samorzady, odsłonięte 24 września 2007 roku. Tablice to symboliczny wyraz więzi i pamięci, łączący wspomnienia rodzin ofiar wojny polsko-sowieckiej 1920-21 oraz kampanii wrześniowej 1939r., których groby pozostały na kresach wschodnich. Na tablicach umieszczone zostały nazwiska oficerów polskich i policjantów, których rodziny sprowadziły się po wojnie na ziemię kościańską lub z niej pochodziły.

3.3. Działalność kulturalna w Kościanie

Elementem wywierającym istotny wpływ na okresowy wzrost przyjazdów turystycznych do regionu są różnego rodzaju imprezy oraz bogate życie kulturalne. Ciekawy program oraz skuteczna promocja projektu będzie wpływać na wzrost ruchu turystycznego, stanowiąc formę aktywizacji regionu. Najbardziej popularne i najczęściej odwiedzane imprezy to wydarzenia organizowane cyklicznie.

Animatorem życia kulturalnego Kościana i okolic jest przede wszystkim działający na terenie miasta Kościański Ośrodek Kultury. Funkcjonuje w nim prężnie kilka dziecięcych kółek zainteresowań: plastyczne, miłośników komputerów, filatelistyczne, rytmiki, taneczne, teatralne, filmowe oraz wokalne. Działa też kapela dudziarska. Przy KOK-u edukację teatralną proponuje OSET (wcześniej założony w 1989 roku TEATR 112). KOK organizuje przede wszystkim wiele ciekawych imprez kulturalno-rozrywkowych, oferujących doznania kulturalne mieszkańcom, jak i przyjezdnym.

Poniższa tabela przedstawia dane nt. działalności Kościańskiego Ośrodka Kultury w latach 2003, 2005 i 2007 (dane zbierane przez GUS co dwa lata)

Lata	Ilość imprez [szt.]	Liczba uczestników imprez [os]	Ilość zespołów artystycznych [szt.]	Liczba członków zespołów artystycznych [os]	Ilość działających kół zainteresowań [szt.]	Liczba członków kół zainteresowań [os]
2003	267	59 268	7	94	6	182
2005	234	69 855	7	137	10	204
2007	98	42 230	5	126	8	256

Źródło: GUS stan na 31 XII 2007 r.

Kościan, mimo wielu potencjalnych możliwości, nie ma wyklarowanej ujednoczonej oferty turystycznej. W mieście odbywają się natomiast cykliczne ogólnodostępne nieodpłatne imprezy kulturalne, sportowe, czy wydarzenia zreszające dużą liczbę mieszkańców Kościana i okolic oraz przyjezdnym, którzy mogą tu ciekawie spędzić czas.

Wśród ważniejszych wydarzeń kulturalnych, które na dłużej wpisały się w kalendarz imprez w Kościanie należą: Koncerty Noworoczne, Dni Kościana, Balonowy Puchar Wielkopolski, Międzynarodowa Wystawa Kotów Rasowych, Międzynarodowy Plener

Malarski, Turniej Dudziarzy Wielkopolskich, Festiwal „Kościan smakuje”, Dni Kultury Chrześcijańskiej, Kino Letnie, Koncerty Letnie, Koncerty Muzyki Kameralnej i Organowej, Plenerowa Szopka Bożonarodzeniowa, Misterium Bożonarodzeniowe. Wydarzenia o charakterze sportowym i znaczącej randze odbywające się w Kościanie to przede wszystkim: Mistrzostwa Świata i Europy w Trójboju Siłowym juniorów i seniorów, Międzynarodowy Półmaraton im. dr H. Florkowskiego, Turniej Piłki Ręcznej chłopców o Puchar Braci Jureckich, Rajd „Stop śmierci”, itp. Są to imprezy ogólnodostępne, udział w których jest nieodpłatny.

Organizowany w Kościanie w 2009r. 40. Turniej Dudziarzy Wielkopolskich

Źródło: zbiory archiwalne

Festiwal Aktywnego Ruchu Twórczego F-art. 2009

Źródło: zbiory archiwalne

Festiwal Aktywnego Ruchu Twórczego F-art. 2009

Źródło: zbiory archiwalne

Kurkowe Bractwo Strzeleckie w Kościanie – zwycięzcy strzelania memoriałowego w 2009 roku

Źródło: zbiory archiwalne

Turniej piłki ręcznej chłopców o Puchar Braci Jureckich 2009 rok

Źródło: zbiory archiwalne

Ponadto w Kościanie funkcjonują następujące instytucje, organizacje i stowarzyszenia:

- Muzeum Regionalne w Kościanie - jest jednostką organizacyjną, nie nastawioną na osiąganie zysku, której celem jest trwała ochrona dóbr kultury, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury, głównie o charakterze regionalnym, kształtowanie wrażliwości poznawczej;
- Miejska Publiczna Biblioteka - od chwili powstania w 1949r. wypracowała różnorodne formy działalności. Posiada prawie 100-tysięczny księgozbiór i bogate zbiory regionalistów. Liczące się w skali ogólnopolskiej są Kościańskie Warsztaty Literackie oraz spotkania autorskie. Do rozwoju młodych talentów przyczyniają się konkursy literackie;
- Towarzystwo Miłośników Ziemi Kościańskiej - już od ponad 30 lat zajmuje się przeszłością regionu. W pamiętnikach prezentuje materiały źródłowe, publikacje naukowe, wspomnienia i inne opracowania z różnych dziedzin życia oraz wiele publikacji regionalnych.
- PTTK Oddział w Kościanie;
- Kurkowe Bractwo Strzeleckie;
- Galeria Sztuki Wiatrak "Michał";
- Towarzystwo Wiedzy Powszechnej;
- Stowarzyszenie Absolwentów Gimnazjum i Liceum;
- Stowarzyszenie Chór Męski "ARION";
- Towarzystwo Śpiewu „Lutnia” przy Cechu Rzemiosł Różnych;
- Orkiestra Dęta Ochotniczej Straży Pożarnej;
- Orkiestra Dęta Ton”.

Klimat kulturalny Kościana i okolic tworzą również liczne okoliczne wydarzenia i imprezy o zasięgu europejskim, ponadregionalnym, regionalnym i lokalnym. Do najbardziej rozpoznawalnych należą: Europejskie i Krajowe Zawody Sikawek Konnych z Europejskimi Wyborami Miss Straży Pożarnych w gminie Krzywiń, Jarmark Soplicowski w skansenie Soplicowo w Cichowie, Bieg Olimpijski w gminie Kościan, Otwarte Mistrzostwa Wielkopolski w Wyścigach Drezyn Ręcznych, Impreza Plenerowa na Hipodromie w Racocie, Bieg Romantyczny Parami w Dębcu Nowym, Zawody w Skokach przez Przeszkody na Hipodromie w Racocie, Biegi im. Dezyderego Chłapowskiego, Koncerty „Cztery Pory Roku” i Kolędowe Śpiewanie w Klasztorze Benedyktynów w Lubiniu.

3.4. Zagospodarowanie turystyczne Kościana

Turystyka i jej rozwój wpływa na konieczność zagospodarowania infrastruktury turystycznej i paraturystycznej. Systematyczne podnoszenie poziomu jakości bazy noclegowej i gastronomicznej, a także szybki jej rozwój i urozmaicenie, przyczyniają się do lepszego postrzegania obszaru przez turystów. Stają się dodatkową zachętą do przyjazdu.

W tym kontekście należy ocenić elementy podstawowej bazy turystycznej (baza noclegowa, gastronomiczna i komunikacyjna) oraz szeroko rozumianą infrastrukturę uzupełniającą, w której skład wchodzi zazwyczaj: kąpieliska, pływalnie, korty tenisowe, ośrodki jeździeckie itp. Odpowiednie pod względem jakości i ilości zagospodarowanie turystyczne regionu jest niezbędnym elementem umożliwiającym wykorzystanie posiadanych przez dany region walorów turystycznych.

3.4.1. Infrastruktura turystyczna

Baza noclegowa stanowi niezbędny element zagospodarowania turystycznego i ma istotne znaczenie dla rozwoju turystyki na danym obszarze. Odpowiedni standard i różnorodność obiektów noclegowych ze zróżnicowanymi cenami jest kluczowym elementem w procesie podejmowania decyzji o wyborze miejsca pobytu zarówno krótkiego, jak i dłuższego.

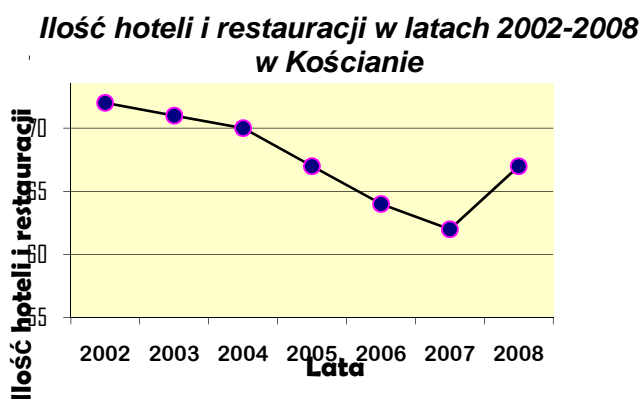
W mieście Kościanie w niewielkim zakresie występuje infrastruktura turystyczna. Mimo wielu zabytków architektonicznych i bogatej przyrody, nie ma stworzonego zaplecza turystycznego, czyniącego z Kościana centrum turystyczne i rekreacyjne, choćby na potrzeby lokalne. Turystyka obecnie jest jeszcze zbyt mało znaczącym elementem w okolicy. Jednak atrakcyjny krajobraz Kościana i okolic (pola, lasy, jeziora), zabytki i odkrycia archeologiczne, czy funkcjonujące w okolicy Stadnina Koni w Racocie, kolejka wąskotorowa w Śmiglu, wiatraki w Kościanie i okolicy, Stacja Badawcza Polskiego Związku Łowieckiego w Czempiniu, mogą być potencjalnymi atrakcjami przyciągającymi tutaj turystów oraz mogącymi być dobrą bazą do dalszego rozwoju sektora turystycznego w regionie.

W Kościanie działają motele i zajazd stanowiące bazę noclegową dla turystów korzystających z atrakcji turystyczno – rekreacyjnych i przyrodniczych:

- pokoje hotelowe, ul. Piłsudskiego 35, 64 – 000 Kościan – 40 miejsc noclegowych,
- Zajazd u „Dudziarza”, Skwer Krimpen 1, 64 – 000 Kościan – 20 miejsc noclegowych,

- Motel „Świtezianka”, ul. Śmigielska 64, 64 – 000 Kościan – 20 miejsc noclegowych. Standard proponowanych przez nie miejsc noclegowych jest raczej niski.

Poniższa rycina przedstawia jak zmieniła się w latach 2002- 2008 ilość hoteli i restauracji w Kościanie:

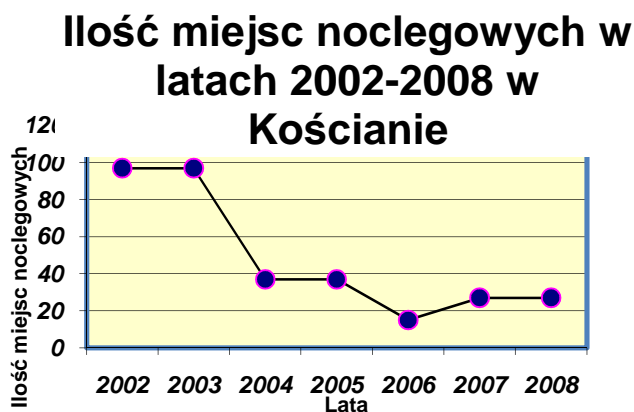
Źródło: GUS stan na 31 XII 2008 r.

Baza gastronomiczna funkcjonująca w Kościanie proponuje średni i niski standard oraz umiarkowane, dostępne dla ogółu klientów ceny:

- Gospoda "U Rysia", ul. Garbarska 13, 64-000 Kościan, ilość miejsc: 25 miejsc - wewnątrz lokalu, 80 miejsc - ogródek letni, godziny otwarcia: 12.00 - 22.00, w niedziele od godz. 12.00 - 18.00 (wewnątrz lokalu);
- Grill Bar Krzysztof Fórmanowicz, ul. Kruszeńskiego 6, 64-000 Kościan, Ilość miejsc: 46 miejsc konsumpcyjnych, godziny otwarcia: pn - środa 9-21, czw - sob 9-23, niedziela 12-21;
- Restauracja "Słoneczna" "INKA" Sp.C., Al. Kościuszki 24, 64-000 Kościan, Ilość miejsc: 80, godziny otwarcia: pn-sb – 9.00 - 20.00, niedziela – 11.00 - 18.00;
- Restauracja "Finezja", ul. Szkolna 53, 64-000 Kościan, czynna 11.00-23.00, ilość miejsc: 150;
- Zajazd "U Dudziarza", Skwer Krimpen 1, 64-000 Kościan, czynny 8.00 - 22.00, ilość miejsc: 80 (oferuje również miejsca noclegowe);
- Zajazd "Pod Smokiem", ul. Wielichowska 86, 64-000 Kościan, czynny 12.00-22.00, ilość miejsc: 50;
- Pizzeria "Gros", Rynek 14/15, 64-000 Kościan, czynna 11.00-21.00, w niedziele 13.00-21.00, ilość miejsc: 26;
- Pizzeria "Alex" - Bistro u Marka, ul. Armii Krajowej 15, 64-000 Kościan;
- "Sfinks - Bistro Kebab", Rynek 17, 64-000 Kościan;

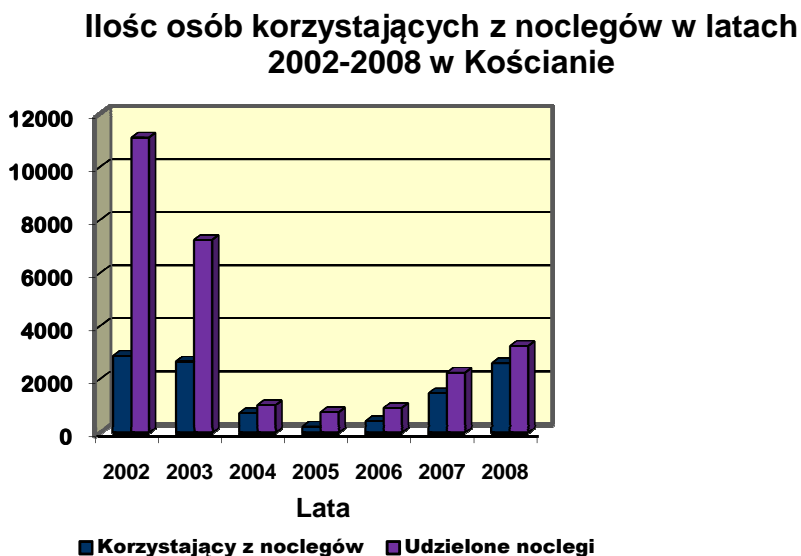
- Bar-Motel-Automyjnia "Świtezianka", ul. Śmigielska 64, 64-000 Kościan (oferuje również miejsca noclegowe).

Ilość miejsc noclegowych w Kościanie drastycznie zmalała w 2004, co związane było z likwidacją m.in. pokoi hotelowych w kościańskim „Cukrowniku”. Od tego roku ilość miejsc noclegowych utrzymuje się na w miarę stałym poziomie, systematycznie zwiększa się natomiast ilość osób korzystających z noclegów i ilość udzielonych noclegów.

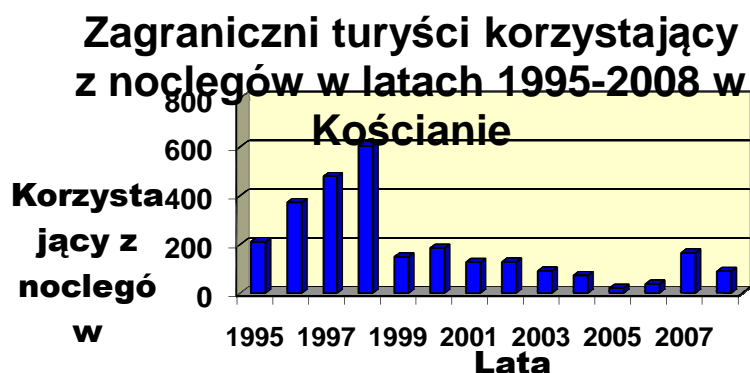
Źródło: GUS stan na 31 XII 2008 r.

Ilość miejsc noclegowych wpłynęła na liczbę osób korzystających z noclegów i udzielonych noclegów w poszczególnych latach w Kościanie, co przedstawia poniższa tabela:

Źródło: GUS stan na 31 XII 2008 r.

Wśród turystów odwiedzających Kościan znajdują się turyści zagraniczni, lecz ilość udzielonych im noclegów nie jest zbyt imponująca, obecnie zdecydowanie mniejsza niż w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku.

Źródło: GUS stan na 31 XII 2008 r.

3.4.2. Infrastruktura towarzysząca

Miasto Kościan jako stolica powiatu kościańskiego zapewnia infrastrukturę turystyczną rekreacyjno- sportową na podstawowym poziomie.

Cechą charakterystyczną infrastruktury towarzyszącej jest fakt, iż teoretycznie jej istnienie nie jest niezbędne dla istnienia ruchu turystycznego, ale praktycznie to właśnie ona ma często największy wpływ na podejmowanie decyzji o wyjeździe w konkretne miejsce. Na infrastrukturę towarzyszącą składają się, ośrodki sportowo-rekreacyjne, wypożyczalnie sprzętu turystycznego, punkty informacji turystycznej, parkingi i inne obiekty (m.in. banki, bankomaty, apteki itp.), których istnienie uatrakcyjnia i ułatwia pobyt turysty w danym miejscu.

Moda na aktywny wypoczynek preradzająca się, zwłaszcza w niektórych grupach społecznych, w styl życia wymusza na organizatorach podaży turystycznej rozbudowę sieci urządzeń i obiektów zaspokajających szeroko pojętą potrzebę ruchu. Do tych urządzeń, określanych w literaturze przedmiotu mianem infrastruktury towarzyszącej (lub komplementarnej), zalicza się, m.in.: szlaki piesze, rowerowe, kajakowe, konne, itp., urządzenia transportu turystycznego, urządzone tereny i boiska do gier sportowych, baseny kąpielowe (otwarte i kryte) oraz, szczególnie modne dzisiaj, kompleksy rozrywkowo-rekreacyjne itp.

Na badanym obszarze najlepiej rozwiniętym elementem infrastruktury komplementarnej służącej aktywnemu wypoczynkowi są szlaki turystyczne. Są to szlaki o zróżnicowanym stopniu trudności, na ogół dobrze oznakowane i utrzymywane w odpowiednim stanie technicznym. Umożliwiają one dotarcie do ciekawych miejsc oraz przemierzanie Ziemi Kościańskiej według pewnej logicznej trasy. Wielość i różnorodność szlaków pozwala na uprawianie turystyki rowerowej i pieszej.

Na terenie działalności Oddziału PTTK w Kościanie istnieją szlaki turystyczne, których łączna długość wynosi 231,2 km. Szlaki znakowane kolorami: zielonym, niebieskim, żółtym, czarnym i czerwonym, przebiegają przez najatrakcyjniejsze tereny Ziemi Kościańskiej. Ich przebieg został zaprojektowany i wytyczony w latach 60-tych przez długoletniego działacza turystycznego Henryka Tumidajskiego. Wcześniej istniał tylko szlak zielony wyznakowany przez były Okręg PTTK Poznań. Po utworzeniu Parku Krajobrazowego im. Dezyderego Chłapowskiego powstał opracowany przez placówkę PAN w Turwi, Towarzystwo Miłośników Ziemi Kościańskiej i Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze szlak czerwony. Został on wyznakowany w 1996 roku. Przy dworcu PKP w Kościanie stoi drogowskaz z tabliczkami pokazującymi kierunki szlaków oraz mapą szlaków turystycznych.

SZLAKI TURYSTYCZNE

Przez najciekawsze tereny Ziemi Kościańskiej przebiegają oznakowane szlaki turystyczne:

Szlak niebieski: Czemiń - Zgliniec o długości 26,5km,

Szlak zielony: Krzan - Dolsk o długości 81km,

Szlak żółty: Błotkowo - Piotrowo o długości 45,6km,

Szlak czarny: Śmigiel - Krzywiń o długości 32,1km,

Szlak czarny: Krzan - Rąbiń o długości 36km,

Szlak czerwony: Rogaczewo Małe - Turew o dł. 10km.

Przez miasto Kościan przebiegają Ziemiański Szlak Rowerowy i szlaki turystyczne piesze. W sumie na terenie Kościana znajduje się ok. 16 km znakowanych szlaków turystycznych:

1. Zielony szlak – (Krzan – Miranowo, 74 km) do Kościana wchodzi od strony Bonikowa nad Obrą, dalej biegnie przez Park Miejski, promenadą nad Obrą, ul. Łąkową, przez wieś Kurza Góra i wchodzi w las racocki (od mostu na Obrze w Kiełczewie do gajówki Kurza Góra – 6,1 km),

2. Czarny szlak (Krzan – Rąbiń, 36 km) do Kościana wchodzi od ul. Wielichowskiej, dalej biegnie ul. Surzyńskiego, Dworcową, alejką od dworca do Obry i dalej Obrą do mostu na ul. Łąkowej, po czym skręca w lewo, a następnie w prawo i biegnie łąkami nad Obrą (od Pelikana do mostu przy ul. Łąkowej – 3,7 km),

3. Żółty szlak (Błotkowo- Piotrowo, 46 km) do Kościana wchodzi od strony lasu bonikowskiego razem z zielonym szlakiem, dalej biegnie przez Park Miejski, promenadą nad Obrą, przed torami kolejowymi skręca alejką do dworca, po czym ul. Dworcową, Surzyńskiego i wychodzi razem czarnym szlakiem ul. Wielichowską (od mostu na Obrze w Kiełczewie do Pelikana – 5,9 km).

Kościan zlokalizowany jest na turystycznej trasie Wielkopolskiego Szlaku Wiatracznego. Kościański Park Miejski im. Kajetana Morawskiego sąsiaduje ze Skwerem Krimpen, gdzie znajduje się jeden z kościańskich wiatraków, najstarszy - powstały w 1704 r. Jest to jedyny w Kościanie dostępny przez cały rok wiatrak. Obecnie jest to pracownia znanego kościańskiego rzeźbiarza Mariana Malińskiego. Wielkopolski Szlak Wiatraczny jest jednym z najnowszych szlaków tematycznych - prezentuje 50 zachowanych w różnym stopniu wiatraków, głównie koźlaków, na terenie regionu. Szlak powstał dzięki inicjatywie Stowarzyszenia Wiatraki Wielkopolskie, które prężnie działa na rzecz ocalenia istniejących

„skrzydlatych olbrzymów”. Biegnie na południe od Poznania, przecinając drogę prowadzącą do Leszna. Uwzględnia obiekty wiatraczne na terenie Leszna oraz powiatów leszczyńskiego, wolsztyńskiego, kościańskiego oraz rawickiego. Jest to największy i najdłuższy tego typu szlak w Europie. Tworzy pętlę rozciągającą się od Milicza na południowym-wschodzie do Wolsztyna na północnym- zachodzie.

Przez Kościan przebiega otwarty w 2004r. Ziemiański Szlak Rowerowy. Trasa ta tworzy pętlę z Poznania przez Mosinę, Czempiń, Racot, Kościan, Osieczną, Leszno, Rydzynę, Pakosław, Kobylin, Pępowo, Gostyń oraz Krzywiń. Szlak podzielony jest na dwa warianty wyrównane pod względem atrakcyjności, którymi można przejechać na wskroś Wielkopolski pomiędzy dworkami szlacheckimi, stadninami koni, krajobrazem łąń ziół, zadrzewień śródpólnych i przydrożnych wierzb.

Nieopodal miasta przebiega międzynarodowa trasa rowerowa Euro Velo R9, która w kilku miejscach jest zbieżna z Ziemiańskim Szlakiem Rowerowym. Turysta przejeżdża trasą Euro Velo R9 z Wrocławia do Poznania przez miejscowości związku: Zaorle - w gminie Pakosław, Dubin - Jutrosin w gminie Jutrosin, Płaczkowo-Dłoń- Kołaczkowice w gminie Miejska Górka, Skoraszewice – Krzyżanki- Pępowo w gminie Pępowo, Bodzewo – Tanecznicza – Grabonóg - w gminie Piaski, Żelazno – Lubiń – Bieżyń – Zbęchy – Łuszkowo – Rąbiń – w gminie Krzywiń.

Istnieje również wiele ścieżek spacerowych, które są intensywnie uczęszczane. Oto propozycje krótkich wycieczek po mieście i okolicy, które można odbyć pieszo i rowerem.

1. Do lasu racockiego- Wędrówkę zaczynamy z rynku spod ratusza. Wyruszamy ulicą wrocławską do mostu na kanale Obry, koło biblioteki. Tam skręcamy w lewo i promenada (szlak zielony) idziemy przez Łazienki, koło góry Ferfeta przez mostek na Obrze. Po przejściu mostka skręcamy w lewo, a następnie w prawo i idąc nad rowerem, wzdłuż działek dochodzimy do ul. Łąkowej, którą docieramy do zabudowań Kurzej Góry. Tu skręcamy w prawo, przechodzimy przez wieś do lasu racockiego. Idziemy skrajem lasu i na wysokości dawnej gajówki skręcamy w lewo. Szlak biegnie teraz przez las i po kilku zakrętach wychodzimy na jego skraj przy łąkach od strony Racotu. Przekraczamy szosę Kościan- Racot i kierując się znakami niebieskimi wchodzimy do lasu. Dochodzimy do torów kolejowych nie kursującej już kolejki gostyńskiej. Przechodzimy przez tory, po ok. 80m szlak niebieski skręca w prawo, my natomiast idziemy leśną drogą prosto i po ok. 700m docieramy do skrzyżowania dróg leśnych. Wybieramy drogę prowadzącą w lewo, idziemy nią aż do rozwidlenia. Droga w lewo prowadzi do szosy głównej, my skręcamy najpierw w prawo a po

20m w lewo i idąc prosto dochodzimy do skraju lasu. Przechodzimy przez tory i idziemy polną drogą do pierwszych zabudowań zakładu „Meprozet”. Tu skręcamy w lewo i obok biura „Meprozetu” dochodzimy do ul. Gostyńskiej. Stąd do skrzyżowania z ul. Piłsudskiego, którą wracamy na rynek. Opisana trasa liczy ok. 11km.

2. Do lasu bonikowskiego - Wędrówkę zaczynamy tak jak poprzednio z rynku. Ul. Wrocławską dochodzimy do Wałów Żegockiego, skręcamy w prawo i promenadą nad Obrą idziemy szlakiem żółtym i zielonym do parku miejskiego. Początkowo idziemy wzdłuż Obry aleją klonów srebrzystych, po czym skręcamy nieco w lewo odchodząc od rzeki, by za chwilę kolo zajazdu do niej powrócić. Idąc dalej lewym brzegiem Obry, przecinamy tory nie kursującej już kolejki grodziskiej i po chwili przechodzimy na prawy brzeg przez most betonowy. Za mostem skręcamy w lewo i zaraz w prawo wchodzimy do lasu. Opuściliśmy szlak zielony, który dalej wzdłuż Obry prowadzi do Krzana. My za znakami żółtymi wędrujemy przez las w kierunku Bonikowa i po kilku zakrętach osiągamy zabudowania nowego osiedla domków jednorodzinnych na skraju lasu między Kiełczewem a Bonikowem. Po dojściu do szosy Kościan- Grodzisk, skręcamy w prawo, przez Kiełczewo, ul. Grodziską i Piłsudskiego wracamy na Kościański rynek. Opisana trasa liczy ok. 9km.

Zaspokojeniu potrzeb aktywności ruchowej turystów, zwłaszcza w sezonie letnim, służą zlokalizowane w mieście: boiska sportowe, korty tenisowe, stadion miejski, kryta pływalnia (zimą również sztuczne lodowisko), hala sportowa „Łazienki”, sale sportowe przy szkołach, strzelnica LOK, siłownie.

Na obrzeżach miasta Kościana, przy ul. Naclawskiej 84, znajduje się **kryta pływalnia i sztuczne lodowisko**. Basen czynny jest codziennie od godz. 6.00 do 22.00. Na krytej pływalni przygotowano następujące atrakcje wodne i wyposażenie: niecka sportowa o wymiarach 25 m x 12 m, niecka szkoleniowo-rekreacyjna, zjeżdżalnia rurowa o długości ok. 60 m z ładowiskiem, zjeżdżalnia szeroka: z zasilaniem wodnym (szerokość ok. 1,80 m), zjeżdżalnia dziecięca: typ „słoń”, brodzik, wanny z hydromasażem. Baseny i wanny wyposażone są w takie urządzenia jak: masaż karku, masaż boczny czterodyskowy, masaż boczny dwudyskowy, leżanka powietrzna, gejzer powietrzny. Pływalnia dysponuje podnośnikiem dla osób niepełnosprawnych. W obiekcie można też skorzystać również z sauny, solarium oraz baru, a w sezonie jesienno-zimowym obiekt oferuje możliwość korzystania ze sztucznego lodowiska. Z krytego basenu można skorzystać niezależnie od pory roku, natomiast ze sztucznego lodowiska zimą przez ok. 2-3 miesięcy zimowych.

Obiekt krytej pływalni (po lewej stronie zadaszenie lodowiska) przedstawia zdjęcie poniżej.

Źródło: zbiory archiwalne

Na terenie miasta znajduje się *stadion miejski* oraz dwa wybudowane w 2009 roku boiska sportowe – *ogólnodostępne boisko wielofunkcyjne* przy Zespole Szkół nr 2 na os. Piastowskim 47 oraz *kompleks sportowy „Moje Boisko - Orlik 2012”* w os. Konstytucji 3 Maja. Na rok 2010 zaplanowane jest wybudowanie kompleksu boisk „Orlik” przy Zespole Szkół nr 3 na ul. Wyzwolenia 24.

Poniżej Stadion Miejski

Źródło: zbiory archiwalne

Kompleks Boisk sportowych Orlik 2012

Źródło: zbiory archiwalne

Ogólnodostępne boisko wielofunkcyjne przy Zespole Szkół nr 2

Źródło: zbiory archiwalne

Istnieje również niewielkich rozmiarów skate park oraz kilka placów zabaw dla dzieci, rozmieszczonych w różnych częściach miasta. Z boisk sportowych zewnętrznych korzystają grupy młodzieży i kluby sportowe – dostępne są przez cały rok, głównie w sezonie rozgrywek, gdy ćwiczenia i treningi umożliwia aura pogodowa. Z placów zabaw natomiast korzystają tylko dzieci, są one czynne od 15 kwietnia do 15 października.

Korzystanie z miejskiej infrastruktury sportowej – boisk jest nieodpłatne, dostępne są one przez cały rok. Kryta pływalnia oferuje, poza indywidualnymi wejściami na pływalnię (bilet normalny 8 zł/h, bilet ulgowy 6 zł/h, dostępne są także karnety), naukę pływania, oswojenie dzieci z wodą, aqua aerobik. Basen przystosowany jest do potrzeb osób

niepełnosprawnych. Bilet wstępu na lodowisko – normalny 6 zł/45 min., ulgowy – 4 zł/45 min.

„Nenufar Club” jest obiektem rekreacyjno – wypoczynkowym mieszczącym się w Kościanie (prowadzonym przez przedsiębiorcę). Oferuje obsługę gości pragnących spędzić czas w parku, którego obszar w połowie stanowi zespół połączonych akwenów. W skład infrastruktury wypoczynkowej parku wchodzi sprzęt wodny (łódzie, kajaki, tratwy, duże łódzie spacerowe) a także ławki i daszki piknikowe, grille oraz przygotowane do użytku gości miejsce do wspólnego biesiadowania przy ognisku. Na jednej z wysp wchodzących w skład obiektu mieści się plac zabaw dla dzieci. Całość uzupełniają makiety znanych budowli świata (m.in. Wieża Eiffla, piramida egipska, Statua Wolności). Cennik usług w „Nenufar Club”:
bilet wstępu - 12zł (dzieci w wieku przedszkolnym – bezpłatnie); program dla dzieci - "Z piratami dookoła świata" - 21 zł od osoby; program dla dzieci - "Gdzie jest Święty Mikołaj" - 21 zł od osoby; program "Piracki Wieczór" - 21 zł od osoby; wynajęcie terenu, domków, stanowisk piknikowych po godzinach otwarcia - 20zł/godz. (za każdą rozpoczętą godzinę); wynajęcie "Cyrku" po godzinach otwarcia – 40 zł/godz. (za każdą rozpoczętą godzinę). Korzystać z obiektu można tylko w okresie 15 kwietnia – 15 października.

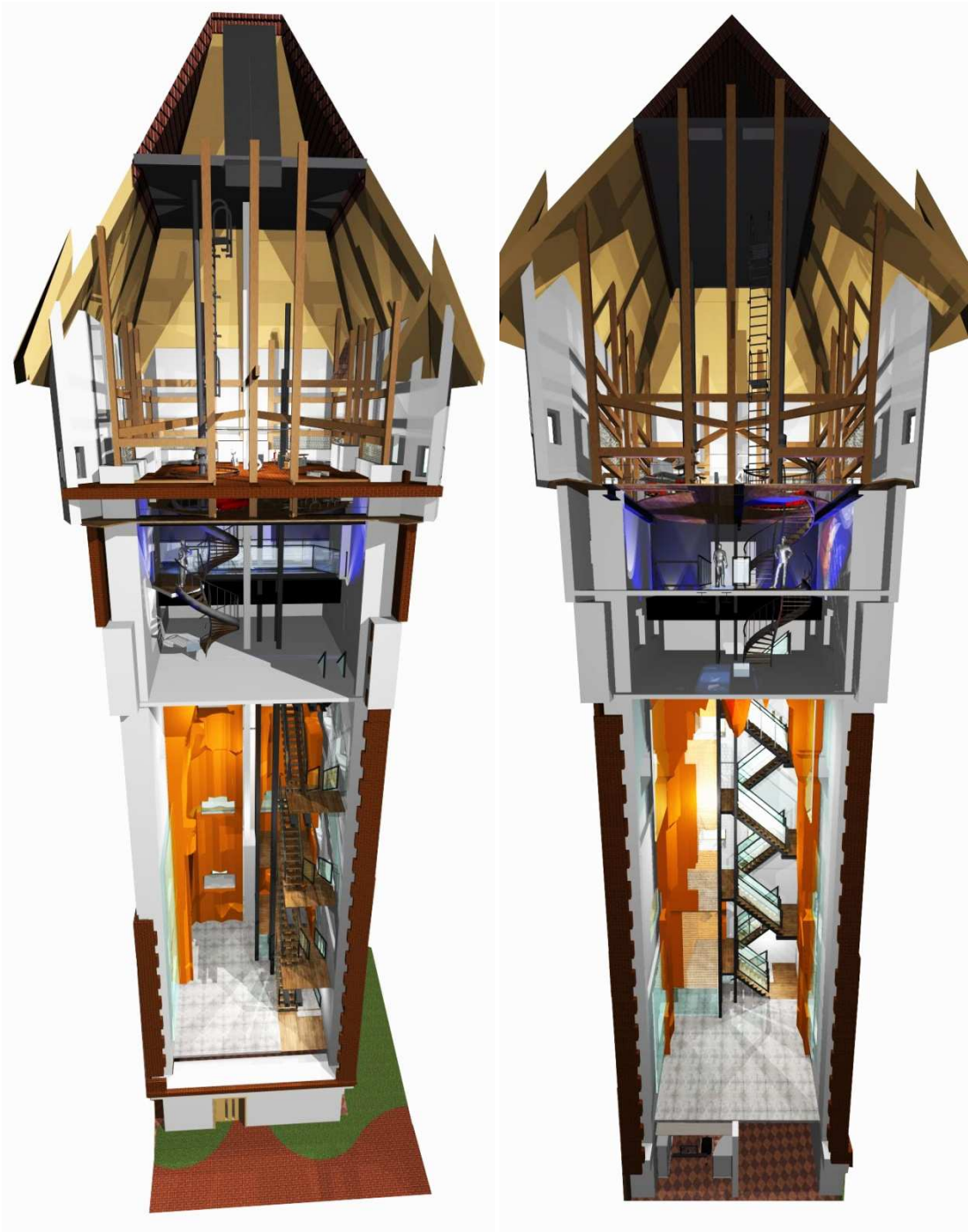
Istniejącą bazę towarzyszącą uzupełni nowo zagospodarowany obiekt zabytkowej Wieży Ciśnień oraz infrastruktura Parku Miejskiego im. Kajetana Morawskiego. Będzie to możliwe dzięki dofinansowaniu z funduszy unijnych w ramach projektu „Kościański trakt rekreacyjny”. Urząd Marszałkowski przyznał miastu Kościan blisko 3 mln zł dofinansowania z Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na realizację tego.

Wieża Ciśnień w 2011 r. zostanie przebudowana i rozbudowana. Wewnątrz budynku znajdować się będą: ściany wspinaczkowe, obserwatorium astronomiczne (wyposażone w profesjonalny sprzęt umożliwiający prowadzenie obserwacji nieba – teleskop, kamerę oraz komputer z oprogramowaniem), sala konferencyjna oraz punkt widokowy. Konstrukcja szczytu wieży umożliwi pełen obrót dachu (360^0) w czasie jednej minuty.

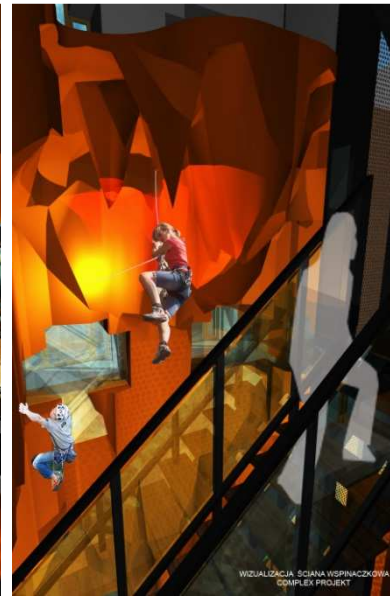
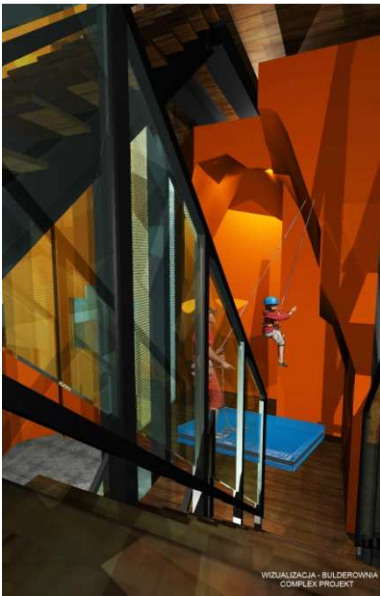
Strefa wspinaczkowa podzielona będzie na 3 ściany wspinaczkowe:

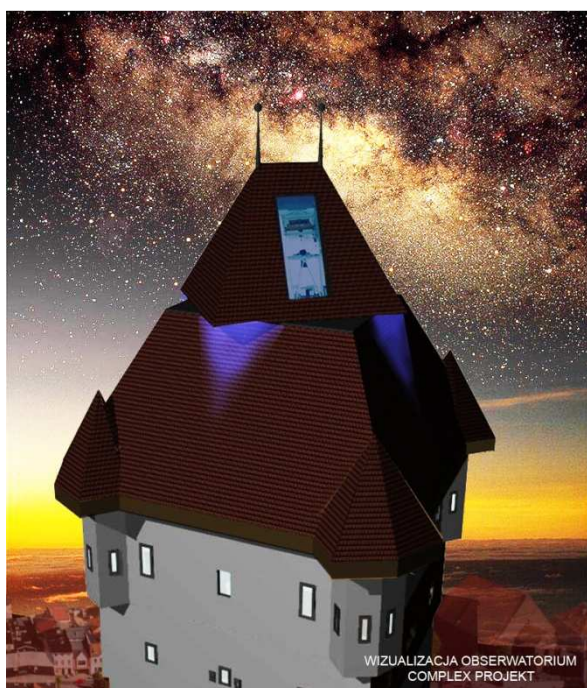
- duża wys. 18,3 m pow. ok. 200 m²
- bulderingowa wys. 4,3 m pow. ok. 25 m²
- dla dzieci wys. 12 m pow. ok. 86 m²

Wizualizacja Wieży Ciśnień

Źródło: zbiory archiwalne

W ramach projektu „Kościański trakt rekreacyjny” w Parku Miejskim powstanie blisko 4 km utwardzonych alejek parkowych, spełniających funkcje rekreacyjną oraz pieszo-rowerową. Ponadto w ważnych miejscach w parku zostanie zainstalowane nowe oświetlenie, pojawią się także nowe ławki.

Zgodnie z zaleceniami naukowców z Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, którzy wykonali inwentaryzację zasobów przyrodniczych oraz projekt rewitalizacji Parku, teren ten zostanie gruntownie uporządkowany, podszyt parkowy będzie oczyszczony, część drzew zostanie poddanych zabiegom pielęgnacyjnym m. in. głównie poprzez redukcję suchej korony, natomiast drzewa martwe lub zamierające zostaną usunięte, a w tych miejscach powstaną nowe nasadzenia.

Wizualizacja Parku Miejskiego im. Kajetana Morawskiego w Kościanie

Źródło: zbiory archiwalne

Atrakcyjność regionu podniesie również wykonanie zadania budowy 300 km ścieżek rowerowych w ramach projektu „Rowerem w głąb dziejów Południowej Wielkopolski. Romantyczne trasy rowerowe Ziemi Kościańskiej”, na które samorząd Powiatu Kościańskiego otrzymał dofinansowanie z funduszy unijnych.

Oprócz wymienionych obiektów i urządzeń służących aktywnemu wypoczynkowi, warunki pobytów turystycznych kształtuje tzw. baza paraturystyczna, którą w większości stanowią elementy infrastruktury społecznej i usługowej.

Bazę tę na terenie Kościan tworzą :

- sieć handlowa: sklepy, kioski, markety, targowiska,
- sieć usługowa: usługi bytowe –zakłady świadczące usługi fryzjerskie, kosmetyczne, pralnicze, szewskie, fotograficzne, itp.,

- usługi motoryzacyjne: stacje benzynowe, warsztaty świadczące usługi w zakresie napraw blacharskich, lakiernictwa, diagnostyki, konserwacji i elektromechaniki pojazdowej, pomoc drogowa (całodobowa),
- usługi transportowe: usługi w zakresie transportu lokalnego świadczą prywatni przewoźnicy (taksówki),
- banki,
- apteki.

Miasto Kościan nie jest włączone w ogólny system informacji turystycznej, który promowałby walory Kościana, nie posiada także odrębnego systemu informacji turystycznej, głównie z uwagi na koszty i słabo rozwinięty na terenie miasta sektor turystyczny.

Na terenie gminy miejskiej Kościan promocją jego walorów zajmuje się jeden z wydziałów Urzędu Miejskiego Kościana, nie ma natomiast ośrodka informacji turystycznej, który mógłby pełnić funkcje scalające i koordynujące wszelkie wydarzenia kulturalne, promocyjne, oficjalne spotkania oraz inne podnoszące atrakcyjność centralnego miasta powiatowego, czy całego powiatu. Nie istnieje również odrębna witryna internetowa poświęcona wyłącznie turystyce w mieście. Opis zabytków, historia miasta oraz baza hotelowa i gastronomiczna oraz sportowo-rekreacyjna, czy imprezy opisane są na miejskiej stronie internetowej.

Miejscami, gdzie można zdobyć informacje nt. atrakcji turystycznych, czy planowanych imprez są:

1. Urząd Miejski Kościana,
2. Kościański Ośrodek Kultury,
3. Muzeum Regionalne w Kościanie,
4. Biblioteka Publiczna.
5. Zarząd Oddziału PTTK.

3.5. Analiza SWOT

Analiza SWOT jest klasycznym narzędziem w analizie strategicznej, zestawia mocne i słabe strony analizowanego podmiotu, określa jego szanse i zagrożenia w rozwoju. Nazwa SWOT pochodzi z języka angielskiego, oznacza S-Strengths (silne strony), W-Weaknesses (słabości, słabe strony), O-Opportunities (możliwości), T-Threats (zagrożenia). Jest ona metodą analizy dokonywanej w celu przedstawienia silnych i słabych stron omawianego zagadnienia. Mocne i słabe strony mają określić cechy wewnętrzne gminy. Z drugiej strony analiza SWOT jest również oceną zewnętrznych uwarunkowań tj. szans i zagrożeń, na które gmina ma wpływ.

Poniżej przedstawiona została analiza SWOT Kościana i okolic pod kątem możliwości rozwoju turystyki. Określone zostały mocne i słabe strony regionu oraz szanse i zagrożenia. Zestawienie to tworzy podstawę do podjęcia zasadniczych decyzji w ramach strategii rozwoju, do których należą: określenie produktu turystycznego i potencjalnych grup jego odbiorców, sposobu funkcjonowania produktu oraz zaleceń dla budowy strategii promocji obszaru.

Silne strony - strenghts	Słabe strony –weaknesses
Środowisko przyrodnicze	
<ul style="list-style-type: none"> - położenie miasta w dolinie Obry na obszarze wyróżniającym się wysokimi walorami środowiska przyrodniczego, - Kościan jako centrum regionu atrakcyjnego przyrodniczo, - w miarę nieskażone środowisko naturalne (brak dużego przemysłu), - ponadprzeciętna ilość terenów zielonych przypadających na 1 mieszkańca w mieście, - uzyskanie dofinansowania na odnowienie drzewostanu Parku Miejskiego,	<ul style="list-style-type: none"> - wymagająca zmniejszenia emisja pyłów kominowych z lokalnych kotłowni oraz palenisk indywidualnych, - duże potrzeby środków finansowych na wyeksponowanie walorów przyrodniczych,

Ludność, zasoby pracy	
<ul style="list-style-type: none"> - średni poziom bezrobocia porównywalny do przeciętnej dla regionu i niższy od średniej dla kraju, - dodatni przyrost naturalny, - wysoki poziom inteligencji społecznej, - poziom wykształcenia mieszkańców zapewniający zdolność adaptacji do zmiennych warunków, - możliwość kształcenia na miejscu i bliskość dużego ośrodka akademickiego, - wysoki poziom patriotyzmu lokalnego, - znaczna aktywność zawodowa mieszkańców w podejmowaniu działalności na własny rachunek, - gospodarność mieszkańców, - szczególnie szacunek dla dziedzictwa kulturowego miasta, 	<ul style="list-style-type: none"> - ujemne saldo migracji, - tendencje starzenia się ludności,
Komunikacja	
<ul style="list-style-type: none"> - dobra dostępność komunikacyjna (dobry dojazd z większych aglomeracji miejskich, takich jak: Gostyń, Kościan, Leszno, Poznań, Wrocław – potencjalna grupa turystów), - bliskość (45 km) do lotniska, obsługującego również tanie linie lotnicze, - dobre powiązania miasta z regionem i krajem w komunikacji kolejowej i drogowej, - korzystna sytuacja w komunikacji tranzytowej Poznań-Wrocław po oddaniu do użytkowania obwodnicy miejskiej, - znaczące nakłady na infrastrukturę drogową, 	<ul style="list-style-type: none"> - uciążliwości wywołane nakładającym się ruchem miejskim i regionalnym – brak obwodnicy wewnątrzmięskiej, - nadal spora liczba ulic o nawierzchni gruntowej, - niewystarczająca ilość miejsc parkingowych (zwłaszcza w starym centrum miasta), - istnienie dróg głównych wymagających modernizacji,

Gospodarka	
<ul style="list-style-type: none"> - wysoki – wyróżniający się w regionie – poziom przedsiębiorczości mieszkańców, - dostosowanie się do zmiennych warunków gospodarki rynkowej, zróżnicowana skala wielkości podmiotów, 	<ul style="list-style-type: none"> - likwidacja dużych podmiotów gospodarczych,
Turystyka	
<ul style="list-style-type: none"> - szereg ciekawych zabytków architektury, bogate tradycje kulturowe, - liczne imprezy kulturalne o wyjątkowym charakterze i dużym potencjale artystycznym, w tym o zasięgu ponadlokalnym, - liczne imprezy sportowe, w tym o zasięgu ponadlokalnym, - liczne wyznaczone i oznakowane szlaki turystyczne, - stosunkowo korzystne warunki do uprawiania turystyki pieszej i rowerowej, - dobre warunki do uprawiania turystyki kulturowej, przyrodniczo-krajoznawczej, aktywnej oraz edukacyjnej dzieci i młodzieży, - niski współczynnik przestępczości, - uzyskanie dofinansowania na remont zabytkowej wieży ciśnień i zagospodarowanie parku miejskiego, - dofinansowanie dla starostwa powiatowego na 300 km ścieżek rowerowych, - tworzenie nowych trendów w turystyce poprzez nadanie nowych funkcji obiektom miejskim i zastosowanie unikatowych rozwiązań, - tworzenie w mieście atrakcji całorocznych, 	<ul style="list-style-type: none"> - niedostatecznie wykorzystany potencjał tkwiący w dziedzictwie kulturowym i historycznym, - brak jednolitej koncepcji organizacji ruchu turystycznego, - niedostępność do wielu obiektów i terenów rekreacyjnych (obiekty prywatne lub niezagospodarowane), - brak bazy usług okołoturystycznych (naprawa rowerów, wypożyczalnie itp.), - niedostateczna baza noclegowa i gastronomiczna (szczególnie dla dużych grup np. powyżej 50 osób), - brak promocji regionu,

Szanse – opportunities	Zagrożenia – threats
<ul style="list-style-type: none"> - położenie w paśmie Poznań-Wrocław oraz Berlin-Warszawa, - bezpośrednie sąsiedztwo terenów atrakcyjnych turystycznie zrzeszonych w Międzygminnym Związku Turystycznym „Wielkopolska Gościńska”, - ciekawe produkty turystyczne gmin „Wielkopolski Gościńskiej” sąsiadujących z miastem, korelujące z ofertą Kościana, - położenie pomiędzy miastami goszczącymi, gdzie zostaną ulokowane stadiony Euro 2012, - położenie na drodze tranzytowej kibiców Euro 2012 Wrocław-Poznań-Gdańsk, - bardzo dobre powiązania komunikacyjne z krajem i regionem, - bliskość lotniska (45 km), w tym obsługującego tanie linie lotnicze, - inwestycje zewnętrzne w zakresie przebudowy linii kolejowej E-59, - położenie w pobliżu większych aglomeracji miejskich, takich jak: Gostyń, Kościan, Leszno, Poznań, Wrocław – potencjalna grupa turystów, - bliskość Poznania stanowiącego jeden z najbardziej atrakcyjnych (chłonnych) rynków w Polsce, - pełnienie funkcji ośrodka powiatowego, - położenie w atrakcyjnej strefie przyrodniczo-krajobrazowej obejmującej obszary o wysokich walorach środowiska naturalnego umożliwiającej rozwój rekreacji 	<ul style="list-style-type: none"> - wystąpienie procesów recesyjnych w gospodarce zarówno w skali kraju jak i regionu, - dynamiczny rozwój ośrodków konkurencyjnych, - niekorzystne oddziaływanie metropolii poznańskiej szczególnie w sytuacji wystąpienia procesów recesyjnych, - niekorzystny przebieg wdrażania kluczowych reform społecznych i gospodarczych kraju, w tym reformy służby zdrowia oraz oświaty, - ubożenie społeczeństwa i słabe zainteresowanie turystyką i rekreacją, - postrzeganie Wielkopolski jako regionu mało atrakcyjnego turystycznie, - odpływ turystów do innych regionów, - wzrost konkurencyjności innych regionów Wielkopolski i Polski.

<p>i turystyki (w tym specjalistycznej),</p> <ul style="list-style-type: none"> - moda na regionalizm i lokalność oraz zdrowy styl życia, - pasjonująca historia miasta i regionu, - ważne postaci związane z historią regionu, m.in. Władysław Jagiełło, Kazimierz Jagiellończyk, Dezydery Chłapowski, Adam Mickiewicz, Melchior Wańkiewicz, Józef Surzyński, Feliks Stamm, Florian Marciniak, Kajetan Morawski, - zwiększenie zainteresowania mieszkańców Polski i Europy aktywnym wypoczynkiem, turystyką „powrotem do korzeni” i produktami lokalnymi, - miasto wpisujące się w ideę slow-city, - możliwość finansowania projektów inwestycyjnych i innych z funduszy UE i innych zewnętrznych, - wsparcie finansowe inwestycji w zakresie turystyki, - uproszczenie procedur – zmiana prawa gospodarczego, dostęp do kredytów, łagodzenie systemu fiskalnego. 	
--	--

Zebranie silnych i słabych stron pokazuje unikatowy obraz Kościana w odniesieniu do jego pozycji na tle innych obszarów. Warunkiem jest uwzględnienie wszystkich atutów, nawet tych obecnie nie wykorzystywanych oraz zauważenie tych słabości, które mogą być istotnymi barierami realizacji programu. Analiza szans i zagrożeń polega z jednej strony na możliwości wykorzystania już istniejących atutów i analizowania tendencji i zjawisk otoczenia zewnętrznego, które mogą korzystnie wpłynąć na jego sytuację, z drugiej zaś na rozpoznaniu tendencji pogłębiania się już istniejących słabości oraz pojawiania się nowych zagrożeń w otoczeniu.

ROZDZIAŁ IV

4. Strategia rozwoju turystyki

4.1. Turystyka na obszarze w świetle regionalnych, krajowych i europejskich trendów rozwojowych

Wg Strategii rozwoju turystyki w woj. wielkopolskim w 2005 roku do miejscowości położonych na terenie województwa wielkopolskiego przyjechało 4,6 mln turystów (spędzających przynajmniej jedną noc w miejscowości odwiedzanej poza miejscem zamieszkania), z tego 3 mln stanowili turyści krajowi, a 1,6 mln – zagraniczni.

Liczba podróży turystów krajowych przyjeżdżających do miejscowości na terenie województwa stanowiła 8,4% wszystkich podróży krajowych (czwarte miejsce w Polsce), 5,4% wszystkich podróży długich, trwających minimum 5 kolejnych dni (4 noce) - dziewiąte miejsce w Polsce, i 10,4% wszystkich podróży krótkich, trwających 2-4 dni - drugie miejsce w Polsce po woj. mazowieckim.

Spośród turystów zagranicznych przyjeżdżających do Polski 11% odwiedziło województwo wielkopolskie (drugie miejsce w kraju).

Mieszkańcy Polski przyjeżdżali najczęściej na 2-4 dni (2,2mln, 73,7% turystów krajowych), rzadziej były to pobyty dłuższe, trwające co najmniej 5 dni (0,8mln, 26,7% przyjazdów). Głównym celem były odwiedziny krewnych i znajomych oraz turystyka i wypoczynek. Podobnie turyści zagraniczni preferowali krótkie 2-4 dniowe pobyty, których liczbę szacuje się na około 980 tys. (60% ogółów przyjazdów turystów zagranicznych), gdy liczbę pobyków trwających co najmniej 5 dni oszacowano na około 660 tys. (40% przyjazdów).

Do rynków krajowych generujących największą liczbę podróży do Wielkopolski należą w kolejności województwa: zachodniopomorskie, kujawsko-pomorskie, dolnośląskie,

śląskie oraz pomorskie, mazowieckie, lubuskie i łódzkie. W 2005 roku wśród turystów krajowych przyjeżdżających do Wielkopolski (oprócz własnych mieszkańców, podróżujących do innych miejscowości województwa niż stałe miejsce pobytu) przeważali mieszkańcy woj. zachodniopomorskiego (liczbę przyjazdów oszacowano na 220 tys.). Wybierali oni jednak najczęściej krótkie pobyty, trwające 2-4 dni. Podobnie zachowywali się goście z kolejnej pod względem liczebności grupy województw (liczba przyjazdów rzędu 120-180 tys.), do której należały: kujawsko-pomorskie, dolnośląskie i śląskie. Następną grupę (liczba przyjazdów rzędu 60-100 tys.) stanowili turyści z województwa pomorskiego, którzy przyjeżdżali głównie na krótkie pobyty, mazowieckiego (głównie długie pobyty, trwające co najmniej 5 dni) oraz lubuskiego i łódzkiego.

Rynki zagraniczne generujące największy ruch do województwa wielkopolskiego to: Niemcy (dominujący wśród przyjezdnych), Ukraina, Białoruś, Rosja, Holandia, Litwa, Szwecja, Dania, Francja, Wielka Brytania, Czechy, Belgia, Włochy, a ostatnio także Węgry i Norwegia.

W 2005 roku wśród turystów zagranicznych przyjeżdżających do województwa wielkopolskiego ponad połowę stanowili Niemcy (860 tys.), kolejni byli mieszkańcy Ukrainy (230 tys.) i Białorusi (100 tys.). Następną grupę (50-70 tys. przyjazdów) stanowili turyści z Rosji, Holandii i Litwy. Dalsze miejsca (20-40 tys.) zajmowali mieszkańcy Szwecji, Danii, Francji, Wielkiej Brytanii i Czech, a następnie (ok.10 tys.) Belgii, Włoch, Węgier i Norwegii.

Istotnym argumentem przemawiającym za rekreacją i wypoczynkiem w Polsce jest stosunkowo niewielka odległość, niskie ceny, otwarte granice Unii Europejskiej oraz duży potencjał turystyczny wsi polskiej, mogący sprostać zapotrzebowaniu na tę formę turystyki. W najbliższej przyszłości nie bez znaczenia pozostaną cechy charakteryzujące współczesnego turystę: większa samodzielność, znajomość nowoczesnych technologii i zorientowanie na wysoką jakość produktów i usług. Dodatkowo większe zainteresowanie podróżami i innymi kulturami, zwracanie uwagi na problemy środowiska naturalnego i społecznego, rosnąca liczba wyjazdów w ciągu roku (kosztem ich długości).

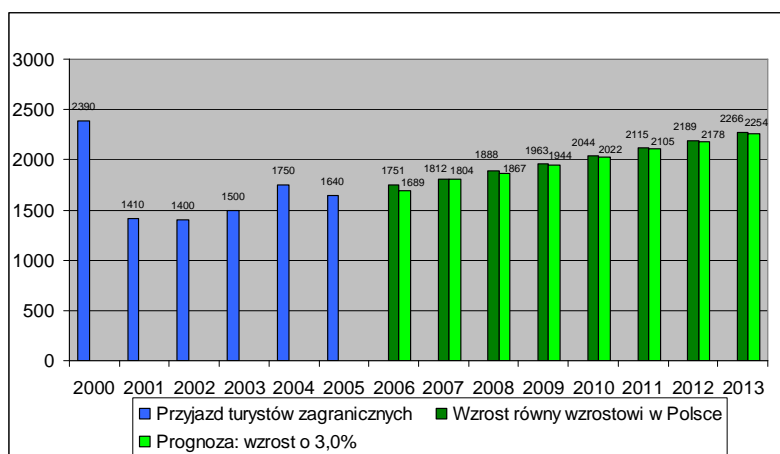
Zgodnie z prognozami do 2020 roku w turystyce światowej dużą rolę odgrywać będą produkty turystyczne z segmentów:

1. słońce i plaża (jako segment dominujący i najbardziej dochodowy),

2. wyjazdy sportowo – rekreacyjne (zwłaszcza zimowe),
3. wyjazdy w poszukiwaniu przygody i nowych przeżyć,
4. turystyka przyrodnicza (powrót do natury),
5. turystyka kulturalna (w tym uczestnictwo w imprezach kulturalnych),
6. turystyka miejska (wyjazdy typu city break),
7. turystyka na obszarach wiejskich (wypoczynek i rekreacja na obszarach wiejskich, degustacja wyrobów regionalnych),
8. rejsy statkami wycieczkowymi,
9. wyjazdy do parków tematycznych,
10. turystyka kongresowa i konferencyjna,
11. wyjazdy po zdrowie i dobre samopoczucie.

W Strategii rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim określona została pozycja województwa wielkopolskiego na tle trendów regionalnych i europejskich. Średnioroczna prognoza tempa wzrostu liczby turystów zagranicznych w Polsce w latach 2006-2013 wynosi 4,1%. Podobne tempo wzrostu zostało przyjęte do oszacowania prognozy dla województwa wielkopolskiego.

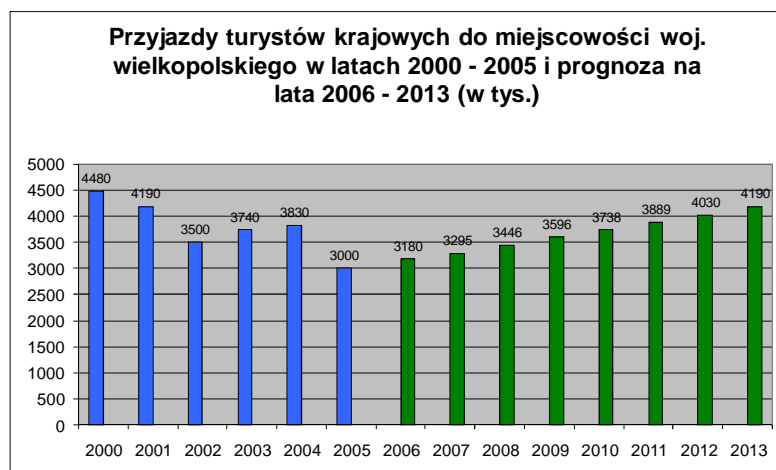
Poniższy wykres przedstawia przyjazdy turystów zagranicznych do woj. wielkopolskiego w latach 2000-2005 i prognoza na lata 2006-2013 (w tys.):

Źródło: „Strategia rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim”, Poznań 2007

Biorąc pod uwagę większy niż przeciętny dla kraju spadek liczby przyjazdów turystów zagranicznych dla województwa w latach 2001-2005, można się spodziewać nieco wolniejszego wzrostu liczby turystów zagranicznych w latach następnych. W ostrożnej

prognozie przyjęto wzrost liczby przyjazdów w latach 2006-2013 na poziomie 3,0% rocznie. Analiza przygotowana w powyższej strategii przewiduje także, że liczba turystycznych podróży krajowych mieszkańców Polski w latach 2006-2013 będzie rosła w tempie około 4,0% rocznie. Biorąc pod uwagę większy udział wyjazdów krótkich (zwłaszcza mieszkańców województwa), można przyjąć nieco szybszy wzrost liczby turystów krajowych w województwie wielkopolskim, został on więc określony na poziomie 6,0%.

Źródło: „Strategia rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim”, Poznań 2007

Prognozy dotyczące ruchu turystycznego w Polsce oraz struktura wydatków turystów do roku 2013 wskazują, że województwa wielkopolskiego szczególnie istotne będą:

1. zmiany w transporcie pasażerskim (rozwój dróg szybkiego ruchu, poprawa transportu kolejowego, rozwój transportu lotniczego),
2. wzrost zainteresowania usługami kulturalno – rekreacyjnymi i specjalistycznymi przewyższającymi wzrost liczby przyjazdów turystów zagranicznych do Polski,
3. ożywienie na rynku podróży weekendowych mieszkańców Polski (zwłaszcza wyjazdów jednodniowych),
4. wzrost zainteresowania przyjazdami do wielkich miast (wyjazdy indywidualne i w interesach).

Na rozwój turystyki wpływ będą miały także nowe trendy w turystyce oraz style życia. Aktywny wypoczynek stał się nową modną formą turystyki. Polacy zaczęli zwracać dużą uwagę na zdrowy tryb życia, który gwarantuje im lepsze samopoczucie. Z rozsądkiem dobierają dietę, a nadmiar kalorii redukują spędzając czas wolny na rowerze, biegając lub też ćwicząc w fitness klubach. Regularny ruch staje się przyzwyczajeniem i nie sposób jest

później wypoczywać pasywnie – to jest po prostu nudne. Form aktywnego wypoczynku jest mnóstwo, ale zdecydowanie ostatnio najpopularniejsze to: windsurfing, kajakowanie i aerobic.

Zmiany w stylu życia rodzą konsekwencje dla sektora turystycznego:

1. Mniejsze zainteresowanie usługą typu nocleg ze śniadaniem, która jest postrzegana za usługę niskiej jakości.
2. Ponieważ „status” jest mniej ważny, niż dawniej, zachowanie urlopowiczów staje się bardziej zindywidualizowane i prowadzi do większego typu na mniejsze jednostki zakwaterowania.
3. Zmiana w percepcji życia i stylu życia skutkuje spadkiem popytu na w pełni zorganizowane wycieczki.
4. Usługodawcy skorzystają więcej, jeżeli będą w stanie stworzyć zupełnie nowe produkty, koncepcje i usługi, które odróżnią się od innych dzięki wartości dodanej.
5. Rosnąca specjalizacja wśród usługodawców nastawiona na poszczególne zainteresowania i hobby stanie się ważniejsza i będzie częściej powiązana ze spędzaniem urlopu przez turystów.
6. Coraz powszechniejsza potrzeba posiadania „przystani” stymuluje pragnienie posiadania drugiego domu.
7. Trend „Powrót do podstaw” skutkuje wyborem prostszych wakacji: z hotelu do bungalowu, z przyczepy turystycznej do namiotu.

Popularna ostatnio turystyka sentymentalna polega głównie na ucieczce z obszarów zurbanizowanych, z miejsc o silnej recepcji turystycznej. Powstała nowa moda polegająca na podróżach do „korzeni”, czyli właśnie do obszarów wiejskich, obszarów cichych i spokojnych, gdzie widoczna jest lokalna kultura i tradycja. Polska wieś to ostoją tradycji i kultury regionu, tak więc zagospodarowując taki teren należy dbać o budowanie tożsamości regionalnej, należy eksponować wartości regionalnej, należy eksponować wartości charakterystyczne dla danego regionu. Takie postępowanie zyska uznanie nie tylko w oczach mieszkańców, ale także i turystów poszukujących i odkrywających „małe ojczyzny”. Wykorzystując unikatowe w skali kraju systemy zadrzewień śródpolnych należy kształtować wśród młodzieży szkolnej wartości proekologiczne poprzez prowadzenie na terenie parku zajęć edukacyjnych z przedmiotów przyrodniczych.

Popularność wyjazdów do Polski wynika paradoksalnie z „opóźnienia technicznego” względem Europy zachodniej, gdzie rozrost obszarów zurbanizowanych i przemysłowych pochłonął znaczną część środowiska przyrodniczego. Aby wykorzystać szansę na zaistnienie na rynku usług turystycznych, należy stworzyć markę, którą będą kupować klienci. Tylko bogate i różnorodne oferty pobytowe (pakiety usług turystycznych), wychodzące poza stereotypową koncepcję turystyki, spełnią oczekiwania klientów. Gwarantują one prawdziwe emocje, doznania i przeżycia. Siłą napędzającą wielkość ruchu turystycznego są atrakcje przyrodnicze oraz te wytworzone przez człowieka. To one wpływają na decyzje klientów o wyborze miejsca na wypoczynek. Tyko te produkty turystyczne, które posiadają wyraźną tożsamość i wykreowany wizerunek mają szansę na sukces rynkowy i zaistnienie w świadomości klientów jako produkty markowe. W konsekwencji turyści nie kupują produktów, lecz marki, czyli swoje wyobrażenie o produktach. Rozwijanie markowych produktów lokalnych na podstawie najważniejszych walorów przyczynia się do poprawy ich wizerunku, a tym samym zwiększenia konkurencyjności oferty turystycznej i promocji obszaru. Tożsamość marki może gwarantować przewagę nad konkurentami przez silną unikatowość. Wyróżnienie ułatwia zapamiętanie przez odbiorców. Szczególnie istotne jest to dla marek nowych. Unikatowość polega na wybraniu pozytywnych elementów i powiązanie ich – według określonej strategii - z identyfikacją, prezentacją i kulturą. Siła oddziaływania, wykreowana unikatowość, spójność ogółu wyznaczników identyfikacji oraz powiązanie ich ze strategią i celami – to następny atrybut sukcesu. Współczesne społeczeństwa oczekują rozwiązań indywidualnych, ściśle dopasowanych do oczekiwań, aspiracji i indywidualnych wymagań. Podstawą wyboru i decyzji o zakupie są coraz częściej mody. Klienci swój osąd opierają na indywidualności i charakterystyczności. Przynoszą im one poczucie spełnienia i zaspokojenie próżności – nie bez znaczenia jest psychiczny komfort, jaki daje im udany zakup.

Wg publikacji „Zarządzanie marką a wzrost wartości firmy” B. Skrzypacza z 1999 roku, marka dla turysty spełnia różnorodne funkcje, które można sprowadzić do następujących:

- informacja – o produkcie, jego cechach i atrybutach oraz zaletach i korzyściach,
- identyfikacja – pozwala zidentyfikować określony produkt oraz być łatwiej zauważalnym i odróżnianym od klientów,
- gwarancja – utrzymania jakości na odpowiednim poziomie oraz redukcja ryzyka zakupu niesatysfakcjonującego produktu,

- praktyczność – dzięki wytworzeniu się lojalności, a w konsekwencji dokonania powtórnego zakupu, oszczędza czas i energię podczas zakupu,
- autoprezentacja – potwierdzająca własny image turysty i pewien styl bycia, kreowany przez używanie określonej marki kojarzonej z pewnymi wartościami.

Produkty markowe spełniają różne funkcje dla przygotowujących i nabywców, ale wspólną ich cechą są korzyści. Jedna i druga strona dąży do ich maksymalizacji, co wymaga dobrego przygotowania produktu. Dotyczy to przede wszystkim zapewnienia jego jakości i ciągłego ulepszania, a następnie prowadzenia promocji umożliwiającej dotarcie do nowych klientów. Są to zadania, które powinni spełniać wytwarzający dane dobra i przygotowujący je do sprzedaży w celu bycia konkurencyjnymi w stosunku do innych.

W opracowanym przez Ministerstwo Sportu i Turystyki dokumencie z 2008r. „Kierunki rozwoju turystyki do 2015 roku” przeanalizowany został potencjał turystyczny regionów Polski. Argumentem dla rozwoju turystyki na obszarze województwa wielkopolskiego jest różnorodność walorów turystycznych, stwarzających znaczne możliwości zarówno czynnego wypoczynku, jak i wzbogacenia wiedzy o przeszłości i kulturze. Mnogość obiektów kultury materialnej (kościół, pałace, zamki i inne obiekty zabytkowe) jest potencjalną bazą dla tworzenia z nich produktu markowego w ramach dużych form turystyki (biznesowa, weekendowa, wypoczynkowa, archeologiczna, pielgrzymkowa, tranzytowa, przyrodnicza, czy wycieczki objazdowe). Przez województwo przebiega wiele różnych szlaków turystycznych. Należą do nich przede wszystkim ważne szlaki kulturowe o zasięgach regionalnym i ponadregionalnym, jak Piastowski, Cysterski i Romański. Regionalną sieć szlaków turystycznych uzupełnia Wielkopolski System Szlaków Rowerowych, który jest markowym produktem turystycznym regionu. Ogólnie, w Wielkopolsce wyznaczono łącznie ponad 3000 km szlaków rowerowych. Ponadto, w regionie powstały w ostatnim czasie szlaki konne.

Dokument „Kierunki rozwoju turystyki do 2015 roku” wskazuje szanse na rozwój turystyki poprzez stworzenie zintegrowanej oferty turystycznej, atrakcyjnej w skali krajowej i międzynarodowej, oraz fakt, iż dodatkowym atutem Wielkopolski jest bliskość dużej aglomeracji miejskiej, jaką jest Berlin, dla której region może być zapleczem wypoczynkowym. Według badań monachijskiego instytutu DIFT Niemcom doskonale odpowiadają walory turystyczne Wielkopolski.

Dla regionu wynikają szanse dla rozwoju turystyki jak m.in.: szereg trendów społecznych i zmian w konsumpcji sprzyjających generowaniu nowych produktów turystycznych (moda na zdrowy styl życia, nowe formy spędzania wolnego czasu, wzrost intensywności spędzania wolnego czasu, rosnący rynek konferencji i kongresów oraz podróży motywacyjnych tzw. „Incentives”), wzrost zainteresowania ofertą turystyki prozdrowotnej oraz turystyką miejską, czy wzrost zainteresowania ogólnodostępnymi formami aktywności ruchowej, zwłaszcza dającymi możliwości poznawania.

Wszystkie te zjawiska i czynniki o charakterze zewnętrznym, przy uwzględnieniu mocnych stron, czyli pozytywnych czynników o charakterze wewnętrznym, kształtujących pozycję konkurencyjną, dają szanse na rozwój turystyki.

4.2. Wizja rozwoju turystyki w Kościanie

Nadrzędny dokument strategiczny miasta Kościana, przyjęty uchwałą Rady Miejskiej Kościana nr XVII/168/08 z dnia 24.01.2008 r., czyli „Wizja strategiczna dla miasta Kościana” wyznacza kierunki rozwoju miasta w dążeniu do realizacji koncepcji miasta kompletnego. Określa ona pożądany wygląd Kościana w 2025 roku, jako dynamiczne, pulsujące życiem miasto powiatowe, gdzie można atrakcyjnie mieszkać, pracować i wypoczywać. Do dynamicznego rozwoju miasto wykorzystuje swoje strategiczne położenie wzdłuż infrastruktury tranzytowej, pomiędzy ekonomicznie i przestrzennie ważnymi miastami jak Poznań i Wrocław.

Jednym z dziesięciu określonych w wizji projektów strategicznych jest wzmocnienie historycznego centrum miasta z założeniem i rozwojem ośrodka informacyjno-kulturalnego. Kolejnym jest rozwój kampusu zdrowotno-edukacyjnego, z np. centrum szkolenia oraz salą kongresową i hotelem miejskim, a następnym wzmocnienie parku rodzinnego leżącego nad Obrą w północnej części miasta.

Analiza szans i zagrożeń rozwoju turystyki w odniesieniu do silnych i słabych stron Kościana pozwala ustalić wizję rozwoju turystyki w Kościanie.

Wizja to widzenie i wyobrażenia, oznacza szeroką koncepcję, pożądany obraz przyszłości, organizacji i jej miejsca w otoczeniu, wyrażanie intencji i aspiracji bez

szczegółowego określenia sposobów i środków osiągnięcia celów oraz ram czasowych. Definiuje najbardziej zasadnicze dążenia, formułuje możliwy do osiągnięcia obraz przyszłości obszaru. Wizja jest marzeniem, do którego się dąży.

Będzie ona jednym z najistotniejszych elementów służących budowie długofalowej strategii rozwoju turystyki Gminy Miejskiej Kościan, której nadrzędnym celem operacyjnym będzie zwiększenie liczby turystów przyjeżdżających do Kościana oraz zwiększenie ich wydatków na dobra i usługi oferowane w mieście, przede wszystkim poprzez zwiększenie jakości, atrakcyjności i zakresu oferty turystycznej.

Wizja rozwoju turystyki w Kościanie

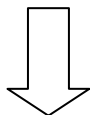
Gmina Miejska Kościan to obszar atrakcyjny turystycznie, oferujący wszechstronny zakres usług na wysokim poziomie. Wyznacznikiem jakości jest wysoki standard bazy materialnej, dostęp do informacji, bezpieczeństwo i profesjonalna obsługa. Turystyka jako jedna z sił napędowych miasta, stwarza warunki stałej poprawy życia jego mieszkańców, wspomaga ich zamożność, promuje jego tożsamość kulturową, spuściznę historyczną, potencjał społeczny oraz walory przyrodnicze i opiera się na zasadach zrównoważonego rozwoju.

4.3. Cele oraz kierunki rozwoju turystyki w Kościanie

Potencjał zasobów dziedzictwa kulturowego obszaru gminy miejskiej Kościan wraz z zasobami krajobrazowymi i środowiskiem przyrodniczym stanowią zasadniczą przesłankę, która pozwala przedstawić cel strategiczny, cele operacyjne oraz najważniejsze kierunki działań. Nadrzędnym celem strategicznym każdego obszaru jest przede wszystkim zapewnienie optymalnego poziomu życia jego mieszkańców, co może wiązać się z rozwojem jego funkcji turystycznych.

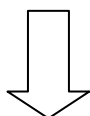
Cel strategiczny

Rozwój turystyczny miasta Kościana
oraz podniesienie standardu życia i dochodów jego mieszkańców

Cele operacyjne

Rozwój funkcji turystycznych i rekreacyjnych miasta Kościana,	Zwiększenie ruchu turystycznego na terenie Kościana,	Wykreowanie pozytywnego wizerunku obszaru,	Integracja społeczności lokalnej, budowanie wspólnej tożsamości,	Wspieranie inicjatyw lokalnych mających na celu poszerzenie oferty turystycznej obszaru.
---	--	--	--	--

Najważniejsze kierunki działania

Cel operacyjny:

Rozwój funkcji turystycznych i rekreacyjnych miasta Kościana

Kierunki działań:

- zachowanie dla przyszłych pokoleń dziedzictwa przyrodniczego, spuścizny kulturowej, historycznej i turystycznej,
- wykorzystanie istniejących walorów turystycznych miasta Kościana,
- uporządkowanie istniejącej bazy turystycznej i towarzyszącej,
- wprowadzenie nowych elementów infrastruktury turystycznej i towarzyszącej,
- wydłużenie sezonu turystycznego, dzięki uatrakcyjnieniu oferty turystycznej i kulturalnej,
- zapewnienie oferty produktów turystycznych dla osób indywidualnych, także niepełnosprawnych, jak również grup formalnych zorganizowanych i nieformalnych,
- zwiększenie funkcji usługowych miasta Kościana.

Cel operacyjny:

Zwiększenie ruchu turystycznego na terenie Kościana

Kierunki działań:

- podniesienie konkurencyjności oferty turystycznej Kościana,
- określenie i wykreowanie produktów turystycznych,
- budowanie świadomości produktów turystycznych na rynkach docelowych,
- identyfikacja atrakcji i produktów turystycznych – oznakowanie turystyczne,
- rozwój systemu informacji turystycznej, również przy zastosowaniu nowoczesnych technologii,
- organizacja imprez (o zasięgu ponadlokalnym) mających przyczynić się do wzrostu liczby turystów przybywających do Kościana,
- stworzenie i wypromowanie ciekawej propozycji spędzania wolnego czasu dla turystów krajowych i zagranicznych oraz osób zamieszkałych w Kościanie, a także mieszkańców sąsiednich aglomeracji miejskich,
- podniesienie jakości usług turystycznych,
- podniesienie standardu obiektów.

Cel operacyjny:

Wykreowanie pozytywnego wizerunku obszaru

Kierunki działań:

- opracowanie, wdrożenie i realizacja programu promocji Kościana,
- promocja wewnętrzna – skierowana do mieszkańców, której celem jest kształtowanie pozytywnego wizerunku miasta jako miejsca przyjaznego, o wielu walorach, w którym warto mieszkać i do którego warto wrócić,
- promocja zewnętrzna miasta Kościana, której odbiorcami są głównie osoby odwiedzające miasto Kościan, mieszkańcy sąsiednich gmin oraz potencjalni turyści,
- promocja i marketing Kościana dla wykorzystania istniejącej infrastruktury jako reprezentatywnego miejsca spotkań przyciągającego turystów, mieszkańców, a także organizacji wystaw, imprez i konferencji podmiotów z dziedziny nauki i biznesu,
- organizacja imprez promocyjnych,
- opracowanie, wydanie i dystrybucja wydawnictw informacyjnych i promocyjnych Kościana.

<p>Cel operacyjny: Integracja społeczności lokalnej, budowanie wspólnej tożsamości</p>
<p>Kierunki działań:</p> <ul style="list-style-type: none"> - podniesienie świadomości społeczeństwa odnośnie roli, jaką turystyka odgrywa w gospodarce, - wyeksponowanie zasobów kulturowych i potencjału ludzkiego ze środowiska kulturowego, - uświadomienie odpowiedzialności za „małą ojczyznę”, - zwiększenie mobilności rekreacyjnej mieszkańców regionu, - propagowanie wśród młodzieży i osób dorosłych oraz całych rodzin ze środowisk lokalnych, regionu oraz przyjezdnych czynnego uprawiania sportu oraz działań prozdrowotnych.
<p>Cel operacyjny: Wspieranie inicjatyw lokalnych mających na celu poszerzenie oferty turystycznej obszaru</p>
<p>Kierunki działań:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pobudzenie rynku usług turystycznych w Kościanie, - tworzenie miejsc pracy bezpośrednio i pośrednio związanych z promowanym obszarem, - podejmowanie i wspieranie inicjatyw lokalnych w obszarze rozwoju turystyki, mających na celu poszerzenie oferty turystycznej regionu, - rozwój przedsiębiorczości w Kościanie.

4.4. Szerzenie oferty turystycznej Kościana

Promocja stanowi istotne narzędzie marketingu, obejmuje różne rodzaje czynności, jakie podejmuje instytucja, aby poinformować o cechach merytorycznych produktu i przekonać docelowych nabywców, aby go kupili. Stąd też należy zatrudnić, przeszkolić i motywować personel sprzedaży oraz sporządzić programy informacyjne i programy promocji składające się z reklamy, marketingu bezpośredniego, promocji sprzedaży i public relations. Oddziaływanie instytucji na odbiorców wymaga stworzenia odpowiedniego systemu komunikowania się z rynkiem, którego osnową jest właśnie system promocji. Inicjatywy promocyjne należy zaplanować w czasie, rozważnie wybierając formę i medium.

Promocja skierowana do masowego odbiorcy jest o wiele mniej skuteczna od kampanii adresowanych do poszczególnych segmentów rynku, opracowanych z myślą o ich potrzebach i wymaganiach. Stąd też wybierając instrumenty i środki promocji, należy wziąć pod uwagę oczekiwania docelowych segmentów, rodzaj produktów, warunki konkurencji oraz znajomość produktu wśród nabywców.

Ph. Kotler w swoich opracowaniach definiuje promocję jako: czwarte narzędzie marketingu mix, które obejmuje różne rodzaje czynności, jakie podejmuje instytucja, aby poinformować o cechach merytorycznych produktu i przekonać docelowych nabywców, aby go kupili. Zdaniem Kotlera promocja to przede wszystkim dostarczanie informacji na temat cech oferowanego produktu, jego dostępności, czyli innymi słowy komunikowanie się nadawcy z odbiorcą określonego przekazu. Promocja jest formą społecznej komunikacji. Dzięki niej możliwe jest porozumiewanie się z potencjalnymi klientami, a także wywieranie wpływu na ich postawy i zachowania.

W gminie narzędzia promocyjne mogą znaleźć swoje zastosowanie m.in. w celu kształtowania świadomości społecznej, motywacji, postaw i zachowań - do lokalnych i regionalnych społeczności, organizacji pozalokalnych, grup interesu, grup politycznych itp.; uzyskania akceptacji lokalnych i regionalnych społeczności lub zewnętrznego otoczenia; zaangażowania na rzecz współdziałania w zarządzaniu gminą i regionem, w rozwiązywaniu jej problemów społecznych, politycznych, gospodarczych, finansowych i ekologicznych oraz utożsamiania swoich celów osobistych z celami administracji samorządowej; aktywizacji (przełamanie pasywności) mieszkańców, kształtowaniu ich tożsamości grupowej, wewnętrznej więzi; pozyskania zainteresowania otoczenia zewnętrznego ofertą gminy i regionu; pozyskania kapitału i potencjału wykonawczego; tworzenia obrazu gminy i regionu.

Największy wpływ na wybór instrumentów i środków promocji mają cechy rynków docelowych oraz wielkość budżetu promocyjnego. Działania promocyjne, towarzyszące wprowadzeniu na rynek nowego produktu, powinny być bardziej intensywne od tych, jakie podejmuje się w przypadku produktów znanych konsumentom. Jeśli chodzi o instrumenty promocji, to największą skuteczność mają w tym przypadku reklama i public relations (ze szczególnym uwzględnieniem study tour i press tour), pozwalają bowiem dotrzeć do dużej liczby potencjalnych nabywców.

Podczas promocji produktów turystycznych można wykorzystywać różne instrumenty i środki promocji. Powszechnie stosowane i najodpowiedniejsze z nich to: drukowane materiały promocyjne (ulotki, broszury i plakaty), kasety wideo, płyty CD i DVD, internet,

targi i wystawy, warsztaty, prezentacje, sprzedaż osobista oraz działania z zakresu public relations.

Szczegółowa kampania promocyjna zostanie ustalona po analizie marketingowej, określeniu produktów turystycznych, planu ich rozwoju poprzez plan promocji produktów turystycznych i komunikacji marketingowej. W planie promocji wskazane zostaną techniki i narzędzia promocji, dostosowane i adekwatne do potencjalnych grup docelowych. Mają one przynieść jak najlepsze rezultaty przy określonych nakładach na ten cel. Kościan i jego mieszkańcy mają w ten sposób uzyskać dochody z realnego wzrostu ruchu turystycznego.

Narzędzia do realizacji celów promocyjnych powinny być skuteczne, tanie, spójne, dobrej jakości i rozpowszechniane w sposób prawidłowy. Pozytywny, jednolity wizerunek tworzy zaufanie do regionu i sprzyja indywidualizacji jego marki, czyli wyróżnia ją spośród konkurencyjnych regionów.

Wstępnie szacuje się, iż ustalona w planie promocji kampania promocyjna będzie wykorzystywała instrumenty typu ATL (reklama wielkoformatowa m.in. billboard, banery oraz kampanie w telewizji ogólnopolskiej, regionalnej i lokalnej), a także instrumenty typu BTL (materiały promocyjne, internet, reklamę wydawniczą, wszelkiego rodzaju ulotki i katalogi, gazety ogłoszeniowe, listy reklamowe, galanterię reklamową, filmy).

Wśród form promocji najbardziej adekwatnych w turystyce i proponowanych w projekcie należeć będą: reklama - wykorzystująca środki masowego komunikowania (prasę codzienną, telewizję, radio, out-door, internet), czy półmasowa (ogłoszenia w specjalistycznych czasopismach branżowych) i public relations (publicity) – zestaw środków wykorzystywanych do skłonienia przedstawicieli mediów i publiczności do zainteresowania się określonym punktem widzenia.

4.5. Korzyści społeczne i ekonomiczne rozwoju turystyki w Kościanie

Korzyści społeczne i ekonomiczne (rezultaty i oddziaływania) rozwoju turystyki w Kościanie:

- wzrost liczby turystów w Kościanie;
- wydłużenie średniego okresu pobytu turysty w Kościanie;
- wzrost dochodów w sektorze turystycznym dzięki rozwojowi turystyki;
- dodatkowy wzrost dochodów w sektorze usług okołoturystycznych;

- możliwość stworzenia infrastruktury usługowej - restauracyjnej i hotelowej oraz towarzyszącej;
- aktywizacja różnych środowisk, wyzwalająca przedsiębiorczość i aktywność społeczną;
- pobudzenie prozdrowotnego stylu życia mieszkańców Kościana i okolic, które będą propagowane w społeczeństwie, szczególnie wśród młodego pokolenia;
- lepsza kondycja fizyczna osób aktywnie uprawiających sport, co wpłynie na poprawę stanu ich zdrowia i zredukowanie konieczności gimnastyki korekcyjnej i rehabilitacji;
- możliwość stworzenia różnych niekonwencjonalnych, ciekawych programów edukacyjnych, wykorzystujących walory turystyczne;
- nowe pośrednie miejsca pracy, wzbogacające strukturę gospodarczą, stanowiące pomost pomiędzy działalnością komercyjną, umożliwiającą biznesowe wykorzystanie różnych zainteresowań i pasji;
- wzrost liczby wydarzeń kulturalnych, sportowych, rekreacyjnych, itp.;
- wzrost liczby produktów lokalnych (powrót do tradycyjnych zawodów, rękodzielnictwo, wyroby gastronomiczne) oraz pielęgnowanie tych tradycji lokalnych;
- wzrost średniej płacy w sektorze turystycznym i okołoturystycznym;
- zwiększenie identyfikowalności obszaru i zwiększenie dumy mieszkańców z miejsca zamieszkania;
- wzmocnienie pozycji Kościana, a jednocześnie nadanie nowej dynamiki rozwoju stolicy powiatu kościańskiego.

Rozwój turystyki na obszarze Kościana nie ma niekorzystnego oddziaływania społecznego.

4.6. System wdrażania oraz monitorowania strategii rozwoju turystyki w Kościanie

Uwzględniając zapisy Strategii Rozwoju Turystyki w województwie wielkopolskim oraz perspektywę wdrażania programów umożliwiających wykorzystanie środków z funduszy Unii Europejskiej przyjęte zostało złożenie, że okres realizacji Strategii Rozwoju Turystyki Gminy Miejskiej Kościana będzie obejmował lata 2010 –2015 z perspektywą do 2020 roku.

System wdrażania strategii będzie się opierał o możliwości korzystania z zewnętrznych źródeł finansowania. Instytucją wdrażającą jest Urząd Miejski Kościana.

Urząd Miejski Kościana oraz poszczególne jednostki organizacyjne gminy w ramach realizowanych działań są odpowiedzialne za:

- kreowanie pozytywnego wizerunku rozwoju turystyki w Kościanie,
- zgłaszanie propozycji działań na rzecz rozwoju turystyki,
- aplikowanie o współfinansowanie inwestycji i promocji turystyki,
- techniczną realizację inwestycji i działań promocyjnych w turystyce.

Jednocześnie zakłada się ścisłą współpracę z lokalnymi podmiotami zewnętrznymi, czy odbiorcami produktów, które przyczynią się do bardziej skutecznej realizacji założonych celów.

Monitorowanie realizacji Strategii Rozwoju Turystyki Gminy Miejskiej Kościan jest niezbędne do pełnego, skutecznego i szybkiego wypełnienia jego zapisów, a tym samym do przyspieszenia rozwoju turystyki na terenie miasta. Prowadzenie monitoringu umożliwi także bieżące koordynowanie działań podejmowanych przez podmioty uczestniczące bezpośrednio w realizacji strategii.

Za prowadzenie monitoringu będzie odpowiadać Burmistrz Miasta Kościana oraz pracownicy gminy miejskiej Kościana odpowiedzialni za sprawy promocji gminy, kultury, turystyki.

Skutkiem prowadzonego monitoringu powinna być, w razie konieczności, zmiana lub uzupełnienie strategii, w szczególności o nowe cele lub kierunki działań. Strategia Rozwoju Turystyki Gminy Miejskiej Kościan nie jest bowiem zamkniętym, nie podlegającym zmianom dokumentem, lecz opracowaniem, które powinno wychodzić naprzeciw aktualnym potrzebom turystów oraz społeczności miasta, a także pozostawać w zgodności z przewidywanymi trendami w rozwoju turystyki.

PODSUMOWANIE

Realizacja Strategii wymaga konsekwencji w realizacji, współpracy wielu podmiotów oraz nieustannej koordynacji ich działań. Niewątpliwym jest fakt, że jej realizacja musi być stale monitorowana, a zapisy strategiczne dostosowywane do zmieniających się uwarunkowań społeczno-gospodarczych. Dokument ten powinien być realizowany nie tylko w zgodzie ze Strategią Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do roku 2020, ale również z przyjętymi zasadami zrównoważonego rozwoju, w tym ochrony przyrody.

Nie ulega wątpliwości, że turystyka stanowi szansę rozwoju wielu obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo. Turystyka generuje miejsca pracy głównie w usługach, co jest właściwym kierunkiem zmniejszającym lokalne bezrobocie. Wzbogaca również budżety jego mieszkańców. Jej rozwój już dziś stanowi podstawę w programach o charakterze lokalnym, powstających w wielu dziedzinach życia społecznego i gospodarczego. Niniejsze opracowanie stanowi więc ważny dokument nakreślający główne kierunki rozwoju turystyki w uporządkowany kierunkowy sposób, zakładający współpracę wielu podmiotów i koordynujący działania w wielu dziedzinach. Istota strategii jest tym większa, że powstała w ramach okresu programowania funduszy unijnych na lata 2007-2013, co zdecydowanie zwiększa szansę uzyskania dofinansowania i realizacji wskazanych w strategii zadań przez władze Gminy Miejskiej Kościan.